

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Om den 8de og 9de Bog
af den Nicomacheiske Ethik

tilligemed en Oversættelse af disse Bøger

og oplysende Anmærkninger

af

Dr. E. Bojesen,
Rektor for Sorø Akademis Skole og Opdragelsesanstalt

Indbydelsesskrift

til

den aarlige Hovedexamen i Sorø Akademis Skole
i Juli 1858.

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

§ 1.

Om den 8de og 9de Bogs Stilling og Betydning i den Nicomacheiske Sædelære.

I Aristoteles's Nicomacheiske Ethik ¹⁾ finde vi et Afsnit *περὶ φιλίας*, der udgjør 8de og 9de Bog af de 10 Bøger, hvori dette Skrift er inddelt. Denne Afhandling sættes vel ved sin Begyndelse i en udvortes Forbindelse med den foregaaende Bog ²⁾, men er for Resten efter Fleres Mening saa langt fra at staae i nogen klart betegnet og direkte indre Sammenhæng med det hele ethiske System, at man endog har været tilbøielig til at antage denne Afdeling for en selvstændig og uafhængig Afhandling af ethisk Indhold ³⁾. Dog vil denne tilsyneladende løse

1) De tilsvarende Steder i de andre Ethiker ere: Magna Mor. II, 11—17. Eth. Eud. VII. Om disses Forhold til den Nicomacheiske Ethiks Lære *περὶ φιλίας* see Brandis Handbuch der Geschichte des Gr.-Röm. Philosophie II, 2. Berl. 1857 Pag. 1495—1498.

2) Bekkers Udg. Vol. II pag. 1154—1155.

3) Efter Diog. Laert. V, 22 og Anon. Menag. skal Aristoteles have skrevet særegne Afhandlinger om Venskab. See ogsaa Pansch de Ethicis Nicomacheis genuino Aristotelis libro pag. 34—37. Zellers die Philos. der Griechen 1846 2 Th. Pag 523: Auch ihr (der Abhandlung über die Freundschaft) muss in wissenschaftlicher Bezie-

Sammenknytning for den, der er noget nøiere bekendt med de Aristoteliske Skrifters eiendommelige Form, ikke indeholde nogen afgjørende Grund til at sondre denne Undersøgelse fra den øvrige Ethik, saafremt man blot kan opdage den halvskjulte Traad, hvormed den er knyttet til den hele Tankebevægelse; thi Aristoteles har, som bekendt, i sine Skrifter ingenlunde altid bragt de enkelte Dele af sine Undersøgelser i en saadan organisk Forbindelse, at den ene naturligt og let udvikler sig af den anden¹⁾. Vel er det umiskjendeligt, at han selv har fattet det Hele i et klart og skarpt Overblik, men under Udarbeidelsen synes ofte Stoffets overordentlige Rigdom at have overvældet ham, saa at han snart vendte sig til den ene Side, snart til den anden og undertiden, som han selv udtrykker sig²⁾, greb et andet Udgangspunkt for at lede Tanken i en ny Strøm. Der synes derfor ikke sjelden i hans rige Tankeudvikling at raade en vis Tilfældighed, der berettiger os til i Udviklingen af hans Lære at søge en anden Orden og Sammenhæng end den, der ligefrem frembyder sig i hans Skrifter³⁾. Og gjælder dette i Almindelighed om Fremstillingens Form selv i de abstrakte og for videnskabelig Udvikling naturligt liggende Undersøgelser, saa kan det Samme med saa megen mere Føie ventes i det Ethiske, hvori der efter Aristoteles's egen Anskuelse paa Grund af Stoffets Natur ikke kan

hung das zur Last gelegt werden, dass sie beinahe ganz isolirt da steht und in das Ganze des ethischen Systems nur sehr lose eingefügt ist.

1) Ritters Geschichte der Philos. Vol. III pag. 293.

2) F. Ex. Eth. Nic. VII 1, 1145 a 15 *ἄλλην ποιησαμένου* ἀρχήν, og mange andre Steder.

3) Ritter l. c. Pag. 294.

gjøres Regning paa nogen egentlig streng videnskabelig Stringents¹⁾. Paa denne Maade forholder det sig ogsaa med det ovennævnte Afsnit *περὶ φιλίας*. Er dets Plads i Systemet end ikke med Nødvendighed paavist og begrundet af Aristoteles, saa vil det dog ved nærmere Betragtning vise sig, at det ved mange, tildels af Forfatteren selv antydede Baand er knyttet til det Eiendommelige i hans hele Betragtning af Sædelæren.

Denne Sammenhæng skulle vi nu søge noget nærmere at paavise. Aristoteles's ethiske Lære dreier sig væsentlig om tvende Hovedpunkter, Begrebet om det høieste Gode, Maalet for al menneskelig Stræben²⁾, og Begrebet om Dyden eller denne Stræben selv. Det høieste Gode er for ham Lyksalighed. Lyksaligheden i den eiendommelig menneskelige Betydning af Ordet³⁾ er Sjælens Virksomhed i Retning af Dyden under en vis Livets Fuldendthed⁴⁾. Denne Virksomhed maa være understøttet

1) Dette udtaler han ofte f. Ex. Eth. Nic. II, 2. 1104 a 1 *ἐκείνο δὲ προδιουσιολογείσθω ὅτι πᾶς ὁ περὶ τῶν πρακτικῶν λόγος τύπῳ καὶ οὐκ ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι, ὥσπερ καὶ καὶ ἀρχᾶς εἶπομεν, ὅτι κατὰ τὴν ὕλην οἱ λόγοι ἀπαιητέοι κ. τ. λ. IX, 2. 1165 a 12 ὅπερ οὖν πολλῶς εἴρηται, οἱ περὶ τὰς πρῶτας λόγοι ὁμοίως ἔχουσι τὸ ὠρισμένον τοῖς περὶ ἅ εἰσιν.*

2) *τέλος τῶν ἀνθρωπίνων* Eth. Nic. X, 6. 1176 a 31.

3) Den høieste guddommelige Lyksalighed er theoretisk, beskuende Eth. Nic. X, 8. 1178 b 7 sqq. Theorien er ogsaa en væsentlig og ligesom guddommelig Bestanddel af den menneskelige Lyksalighed. Eth. Nic. X, 7. 1177 b 27.

4) *ψυχῆς ἐνέργεια κατ' ἀρετὴν ἐν βίῳ τελείῳ* Eth. Nic. I, 6. 1098 a 16. Dertil hører fra den subjektive Side en vis aandelig Modenhed hos den Lyksalige (Dyr og Børn kunne ikke være lyksalige), fra den objektive en vis Varighed og Stabilitet i det lyksalige Liv selv. Eth. Nic. I, 10. 1099 b 32 sqq. X, 7. 1177 b 25.

af Livets ydre Betingelser¹⁾. Den maa være udrustet med en vis Fylde af udvortes Goder²⁾. Men dertil hører nødvendigvis ogsaa Venner, og det i den Grad, at den Lyksalige mindre kan undvære dem end den Ulykkelige³⁾. Venner, hvis Besiddelse er det største af alle udvortes Goder, kunne ikke tænkes borte fra den Lyksaliges Liv. Lyksaligheden kræver Kjærlighed og Venskab baade for Samlivets Skyld, hvortil Mennesket som ζῷον πολιτικόν (Eth. Nic. IX, 7. 1169 b 18) føler en uimodstaaelig Trang, og fordi den sædelige Energi, som er Lyksalighedens egentlige Væsen, i Forholdet til Venner baade finder den naturligste Gjenstand for sin Virksomhed⁴⁾ og tillige den kraftigste Understøttelse⁵⁾. Den Lyksalige trænger fremdeles til saadanne inderlige Forbindelser, fordi han i en Vens Liv endnu klarere end i sit eget kan beskue Billedet af en skøn Personlighed og en ædel Virksomhed, og overhovedet fordi han i Tankeudvexling, Samliv og Samvirken med en Anden kommer til en fyldigere og indholdsrigere Bevidsthed om Livets og Tilværelsens Gode⁶⁾. Da altsaa Venskabet spiller en saa fremtrædende Rolle

1) Eth. Nic. I, 1101 a 14 *τί οὖν κωλύει λέγειν εὐδαίμονα τὸν κατ' ἀρετὴν τελείαν ἐνεργοῦντα καὶ τοῖς ἐκτός ἀγαθοῖς ἰκανῶς κεχωρηγημένον μὴ τὸν τυχόντα χρόνον ἀλλὰ τελείον βίον;*

2) *χορηγία* Pol. VII, 13. 1331 b 41, *εὐμειρία* Eth. Nic. X, 9. 1178 b 33, *εὐετηρία* Eth. Nic. VIII, 1. 1155 a 8.

3) Eth. Nic. VIII, 1. 1155 a 6.

4) Eth. Nic. VIII, 1. 1155 *εὐεργησίας, ἣ γίγνεται μάλιστα καὶ ἐπαινετωτάτη πρὸς φίλους.* IX, 9. 1169 b 12.

5) Eth. Nic. VIII, I. 1155 a 12 *Venskabet understøtter de Unge πρὸς τὸ ἀναμαρτύητον og Manden πρὸς τὰς καλὰς πράξεις og IX, 9. 1170 a 11 γίνονται δ' ἄν καὶ ἄσκησις τις τῆς ἀρετῆς ἐκ τοῦ συζῆν τοῖς ἀγαθοῖς.* IX, 12. 1172 a 10.

6) Eth. Nic. IX, 9 og IX, 11.

og udgjør en saa betydningsfuld Bestanddel af Lyksaligheden ¹⁾, vil en nøiere Betragtning af Kjærlighedens og Venskabets Natur væsentlig bidrage til at give Begrebet om Lyksalighed Liv og Fylde.

Vi ville dernæst betragte Venskabsideen i dens Relation til Dyden. Da Venskabet i sin sande og egentlige Betydning er et Forhold, som er eiendommeligt for de Gode, nødvendig forudsætter et høiere sædeligt Værd ²⁾ og i sin Tilblivelse ikke antager Tilfældighedens Karakter, men slutter sig til det Væsentligste i Mennesket ³⁾, saa kan Aristoteles med Rette kalde det en Dyd eller sætte det i den nærmeste Forbindelse med Dyden ⁴⁾. Navnlig er Venskabet eller Kjærligheden efter hans Lære paa det Nøieste beslægtet med Retfærdigheden ⁵⁾. Føie vi nu hertil, at Dyden, som ovenfor er vist, i dette Forhold finder den rette og eiendommelige Plads for sin Virksomhed, og at Samlivet med ædle Venner væsentlig styrker Menneskets sædelige Kraft, saa kunne vi vel med Føie

1) I Rhetoriken I, 5. 1360 b 20 nævnes derfor blandt Lyksalighedens Bestanddele *πολυφιλία* og *χρησιοφιλία*

2) Eth. Nic. VIII, 7. 1157 b 25 *μέλιστα μὲν οὖν ἐστὶ φιλία ἢ τῶν ἀγαθῶν* VIII, 4. 1156 b 7 *τελεία δ' ἐστὶν ἢ τῶν ἀγαθῶν φιλία καὶ κατ' ἀρετὴν ὁμοίωσιν.*

3) Forholdet mellem d. Gode er et væsentligt, ikke et tilfældigt. Eth. Nic. VIII, 4. 1156 b 7 *δι' αὐτούς γὰρ οὕτως ἔχουσι καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκός.*

4) Eth. Nic. VIII, 1. 1155 a 3 *ἔστι (ἢ φιλία) γὰρ ἀρετὴ τις ἢ μετ' ἀρετῆς* og samme Kap. mod Enden *καὶ ἐντοὶ τοὺς αὐτούς οἴονται ἄνδρας ἀγαθούς εἶναι καὶ φίλους.* Eth. Eud. VII, 1. 1234 b 26 *καὶ ὁ αὐτὸς δοκεῖ ἀνὴρ εἶναι καὶ ἀγαθὸς καὶ φίλος, καὶ φιλία ἡθικὴ τις εἶναι ἕξις.*

5) Eth. Nic. VIII, 1159 b 25 *ἔοικε δὲ περὶ ταῦτα καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς εἶναι ἢ τε φιλία καὶ τὸ δίκαιον.* Eth. Eud. VII, 1. 1234 b 31 *ἢ ταῦτόν ἄρα ἢ ἐγγύς τι ἢ δικαιοσύνη καὶ ἢ φιλία.*

paastaae, at Venskabsfølelsen som en ethisk Sjælsstemning og Venskabsforholdet som den sædelige Handlens baade Gjenstand og Støttepunkt ere Begreber, der staae i en nær Sammenhæng med Dydslæren¹⁾.

Nogle²⁾ have paa en anden Maåde her villet anwise disse Bøger deres Plads i Moralsystemet, nemlig som en Overgang til Politiken. Efter Aristoteles's som efter den antike Anskuelse overhovedet har Ethiken sin egentlige Rod i Politiken. Dyden, navnlig den ethiske Dyd³⁾ (thi med Erkjendelsens Dyd, den theoretiske eller dianoetiske Dyd, *νοῦς*, *ἐπιστήμη* og *σοφία* forholder Sagen sig anderledes) kan væsentlig kun udvikle sig i det menneskelige Samfund⁴⁾, kun som Statsborger kan den Enkelte komme til sin fulde moralske Gyldighed og Betydning. Saaledes kan da en Undersøgelse om Venskab og venskabelige Forhold mellem Menneskene bane Vei og Overgang til Statslæren, idet den fremstiller de Baand, der frit og aandeligt sammenknytte Menneskene, medens en anden Overgang og et andet Tilknytningspunkt dannes ved

1) Paa en saadan Maade synes ogsaa Biese i sin Phil. des Arist. 2 Bd. pag. 377 at have opfattet Sammenhængen mellem denne Undersøgelse og det Øvrige, idet han henfører *φιλλά* til Dydsmidlerne.

2) Zeller, Philos. der Griechen 2 Del pag. 523. Ogsaa Biese Phil. des Arist. 2 Del pag. 397 søger her dels en Overgang til Oekonomiken, fordi denne Undersøgelse begrunder de huslige Forhold, dels til Politiken, fordi den begrunder de Forbindelser, der have Staten til Maal. Ligesaa Ritter Gesch. der Philos. 3 Th. Pag. 350.

3) ἡ τοῦ ἡθους eller ἡθικὴ ἀρετή Eth. Nic. X, 8. 1178 a 16.

4) Eth. Nic. X, 7. 1177 a 27 ὁ μὲν δίκαιος δεῖται πρὸς οὓς δεικαιοπραγήσει καὶ μεθ' ὧν, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ σώφρων καὶ ὁ ἀνδρείος καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος, ὁ δὲ σοφὸς καὶ καθ' αὐτὸν ὧν δύναται θεωρεῖν, og X, 8. 1178 b 5 ἢ δ' ἀνθρωπὸς ἐστι καὶ πλείοσι συζῆ, αἰρεῖται κατ' ἀρετὴν πρῶτα.

Læren om Huset og Familien (Oekonomiken), der ad Naturens Veie fører til Statens Udvikling. Naar Zeller ¹⁾ derved bemærker, at denne Sammenhæng mellem Ethiken og Politiken i Aristoteles's egen Fremstilling ikke træder klart frem, saa har han vistnok Ret. Dog ville vi udhæve de Steder, hvor han ytrer, at *φιλία* ogsaa i Statslivet, hvor den fremtræder som Endrægtighed (*ὁμόνοια*) spiller en fremtrædende Rolle, idet den sammenholder Staterne og derfor af Statsmænd og Lovgivere med stor Omhu søges fremmet ²⁾, samt de Steder, hvor han viser, at Kjærlighedsforholdene (ligesom ogsaa Retsforholdene) nøie svare til Husforholdene og Statsforfatningernes eiendommelige Beskaffenhed ³⁾.

Ad forskjellige Veie kunne vi saaledes godtgjøre en Forbindelse mellem dette Afsnit og den hele Kreds af ethiske Forskninger. Men ved nærmere Betragtning turde der dog maaskee vise sig en dybere og betydningsfuldere Sammenhæng. For at godtgjøre denne skal jeg først tillade mig den Bemærkning, at Ordet *φιλία* af samtlige Oversættere, Fortolkere og dem, der have skrevet om Philosophiens Historie, altfor indskrænket og udelukkende gjengives ved *Venskab*. Først hos Brandis ⁴⁾, der dog ogsaa oversætter: »von der Freundschaft,« ⁵⁾

1) Paa ovenanførte Sted.

2) Eth. Nic. VIII, 1. 1155 a 22 *ἔοικε δὲ καὶ αὐτὸς πόλεις συνέχειν ἢ φίλα, καὶ οἱ νομοθέται μᾶλλον περὶ αὐτὴν σπουδάζειν ἢ τὴν δικαιοσύνην· ἢ γὰρ ὁμόνοια ὁμοίων τι τῇ φιλίᾳ ἔοικεν εἶναι.* IX, 6. 1167 b 2 *πολιτικὴ δὲ φίλα φαίνεται ἢ ὁμόνοια.* Eth. Eud. VII, 1. 1234 b 22 *τῆς τε γὰρ πολιτικῆς ἔργον εἶναι δοκεῖ μέγιστα ποιῆσαι φίλιον.*

3) Eth. Nic. VIII, 12—13.

4) Handbuch der Geschichte des Philosophie II, 2 Berl. 1857.

5) Pag. 1407.

træffe vi ¹⁾ den bedre Oversættelse: »die Liebe und Freundschaft« i Forbindelse med den fuldkommen rigtige Bemærkning: »Beide Begriffe durchdringen einander im griechischen Worte, und nur auf Kosten der Deutlichkeit wurde man es stets in der einen oder andern Weise übertragen können«. Dog kunne vi med Sikkerhed gaae endnu et Skridt videre og paastaae, hvad vi siden i § 2 nærmere skulle godtgjøre, at Aristoteles i disse tvende Bøger overhovedet handler om *Kjærlighed*. Denne har dels os selv, dels vore Medmennesker til Gjenstand. Sand *Kjærlighed til os selv* er den dybere Grund, hvoraf *Kjærlighed til Andre* udvikler sig ²⁾. Den bestaaer i at elske og lyde vort sande Væsen og rette Jeg, vor Aand ³⁾. *Kjærlighed til Næsten* opfattes under 3 væsentlige Synspunkter, som den *naturlige Kjærlighed* (ἡ συγγενική), der grunder sig paa Blodets Baand, som den *frie Kjærlighed* (ἡ ἐταιρική) ⁴⁾ der beroer paa et Valg og udspringer af sædelig Overensstemmelse i Retningen af det Gode og som den *almindelige Samfundskjærlighed* (ἡ κοινωνική eller πολιτική), der stærkere eller svagere forener de Mennesker, som i en eller anden selskabelig Forbindelse ere knyttede til hinanden. Dette er efter min Overbevisning den rette Opfattelse af disse Bøgers Indhold og Oekonomi, men

1) Pag. 1545.

2) Nic. Eth. IX. 8. 1168 b 5. IX, 4. 1161 a 1.

3) ὁ τοῦς, τοῦτο ᾧ νοεῖ, τὸ νοοῦν, τὸ διανοητικόν, ὅπερ ἕκαστος εἶναι δοκεῖ, τὸ κυριώτατον ἑαυτοῦ.

4) Ἐταιροί (Eth. Nic. IX, 2. 1165 a 1 b) er den bestemte og egentlige Betegnelse paa Venner mods. Slægtninge. Ordet antyder et ved stadigt Samliv og Omgang befæstet fortroligt Forhold. Men Samlivet er just det Karakteristiske ved Venskabet og dets egentlige Livsprincip. Eth. Nic. IX, 12. 1171 b 32.

Aristoteles har, som han oftere pleier, ikke stillet en saadan Angivelse af Undersøgelsens Plan og Sammenhæng i Spidsen eller overhovedet skarpt betegnet den; blot leilighedsvis og ligesom i Forbigaaende er den antydet¹⁾ og derfor saa godt som bleven overseet af de Fleste. Kjærlighedens forskjellige Fremtrædelsesformer udvikles nærmere²⁾ skjøndt uden nogen klar og let overskuelig Orden; de mange Spørgsmaal, som derved frembyde sig, diskuteres i alle Retninger, og dette er disse Bøgers væsentlige Indhold; kun udhæves fortrinlig Venskabet, som den frieste og i ethisk Henseende betydningsfuldeste og indholdsrigeste Form, og heri ligger Grunden til, at det hele Afsnit sædvanligt opfattes ensidigt, som om det udelukkende dreiede sig om Venskabet.

Dernæst ville vi noget nærmere betragte den eienommelige Tone og Farve, som kyndige og med Aristoteles fortrolige Læsere have ment at finde i dette Afsnit af hans Skrift. Med Rette bemærker Ritter (Geschichte der Philos. Vol. III. p. 347) om denne Del af

1) Eth. Nic VIII, 14. 1161 b 11 *Ἐν κοινότητι μὲν οὖν πᾶσα φιλία ἐστίν· ἀφορᾷσι δ' ἂν τις τὴν τε συγγενικὴν καὶ τὴν ἑταιρικὴν· αἱ δὲ πολιτικαὶ καὶ φυλετικαὶ καὶ συμπλοικαὶ, καὶ ὅσαι τοιαῦται, κοινωνικαῖς ἰσθλασι μᾶλλον.* Bestemtere i Eth. Eud. VII, 10. 1242 a 1 *Λέγονται δὲ φιλίαι συγγενική, ἑταιρική, κοινωνική, ἣ λεγομένη πολιτική.*

2) I de 10 første Kapitler af 8de Bog handles mest om Venskabet; fra det 11te til det 15de mest om Familie- og Samfundskjærlighed. Ved mange af de Spørgsmaal, der komme paa Bane, f. Ex. om Parternes lige eller ulige Stilling mod hinanden, om Kjærlighedens sande Væsen som en Hengivelse, om Forholdet mellem Kjærligheden og det Retfærdige o. s. v. kunne alle Former komme i Betragtning, og overhovedet adskilles de ikke skarpt i Behandlingen, men gennemtrænge hinanden ofte saaledes, at de ikke kunne sondres.

Ethiken: »In keinem andern Theile seiner Untersuchungen zeigt ihr Uhrhaber sich so liebenswürdig als in diesem«. Ogsaa Zell (Philosophie der Griechen 2 Th. pag. 522) yttre: »Die Abhandlung von der Freundschaft mit ihrer entschiedenen Anerkennung der sittlichen Grundlage und Bedeutung dieses Verhältnisses, mit ihrem tiefen Gefühl für die Unentbehrlichkeit desselben, mit ihrem Sinn für uneigennütige Hingebung an Andere, mit ihrem Reichthum an feinen und treffenden Urtheilen lässt den Geist und die Gesinnung des Philosophen in einem besonders liebenswürdigen Licht erscheinen«. Heri maae vi vistnok give disse Forfattere Ret og tilstaae, at vi i denne Afhandling jævnlig træffe paa Udtalelser af et høihjertet Sind og en levende Følelse, Ytringer, der ikke blot røbe en intellektuel Interesse, men ogsaa en varm Menneskekjærlighed og vidne om en ædel og fin Opfattelse af de ethiske Forhold. Disse Steder gjøre saa megen mere Virkning paa Læseren, jo sjeldnere den skarpsindige og noget kolde Philosoph ellers i sine Skrifter lader spore nogen stærkere Bevægelse i Gemytet, jo mere han, ganske hengivet i sin Gjenstand, synes at lukke sin Personlighed for Iagttagerens Øie, Da det saaledes ikke er uden Interesse at lære Aristoteles noget nøiere at kjende gennem dette Skrift, ville vi dvæle lidt ved de Steder, hvor han træder noget mere aabent og uforbeholdent ud af sin dybe Ro og upersonlige Indifferents.

Allerede i Begyndelsen af dette Afsnit udtaler Aristoteles sig med en hos ham usædvanlig Varme og Kraft om Kjærligheds og Venskabs Værd og Betydning ¹⁾, og i

1) Eth. Nic. VIII, 1. 1155 a.

hans nærmere Udvikling modtage vi et behageligt Indtryk af den sædelige Renhed, der gaaer igjennem hans Betragtning af disse Forhold, i hvilke han især lægger Vægt paa Hengivelsen, den uegennyttige, i sin Gjenstand fortabte Følelse ¹⁾. I Kjærlighedsforholdet, der efter sin Natur er gjensidigt, ligger det ethiske Tyngdepunkt mere i at elske end i at elskes ²⁾. Som Exempel paa en saadan uegennyttig Kjærlighed anføres Mødrenes opoffrende Hengivelse, som elske deres Børn med den samme Kjærlighed, endogsaa hvor Forholdene tvinge dem til at blive ubekjendte for dem, og ere tilfredse med at vide dem lykkelige uden nogen egoistisk Tanke om Gjengjæld eller Gjenkjærlighed. Et andet Exempel er den Kjærlighed, der bevares til Afdøde ³⁾.

Naar han taler om Venners Deltagelse i Lykke og Ulykke og den Trøst i Sorgen og Oplivelse i Glæden, som denne medfører, ytrer han med sin ethisk Følelse, at Venners Tilstedeværelse under Sorg og Nød paa den ene Side er trøstende og glædelig baade ved Synet og ved Talen, men paa den anden smertelig, fordi de selv lide derved, og at derfor ædle og mandige Naturer skye at gjøre Venner delagtige i deres Sorg ⁴⁾; med Glæde skal man kalde sine Venner til Del i sin Lykke, men sent og nødig til Del i sin Ulykke. Paa den anden Side skal man ivrig og ukaldet gaae til sine Venner i

1) Eth. Nic. VIII, 4. 1156 b 9 *οἱ δὲ βουλόμενοι τ'ἀγαθὰ τοῖς πολλοῖς ἐκείνων ἔνεκα μάλιστα φλοι.*

2) Eth. Nic. VIII, 9. 1159 a 27 *δοκεῖ δ' ἐν τῷ φιλεῖν μᾶλλον ἢ ἐν τῷ φιλεῖσθαι εἶναι (ἢ φιλία). κ. τ. λ.*

3) Eth. Eud. VII, 4. 1239 a 40. Magn. mor. II, 11. 1210 b 5 *ἔστι δὲ βέλτιον τὸ φιλεῖν ἢ τὸ φιλεῖσθαι.*

4) Eth. Nic. IX, 11. 1171 a.

deres Sorg; i deres Lykke skal man derimod beredvillig møde for at hjælpe dem i deres Virksomhed, men sent og tøvende for at tage Del i deres Livsglæde og Vellevnet¹⁾. Om Venskabets Ophævelse, som kan blive nødvendig, naar der i Tidens Løb indtræder en altfor stor sædelig Ulighed og Disharmoni mellem Vennerne, eller naar den ene Part modtager en rig og kraftig Uddannelse, medens den anden bliver staaende paa et puerilt Udviklingstrin, udtaler han sig med stor Humanitet, idet han siger, at Venskabet ikke strax eller let bør hæves, men kun i Tilfælde af en ubelbredelig Demoralisation hos den ene Part. Saalænge Forbedring er tænkelig, er det en høiere Pligt at yde sine Venner ethisk Hjælp end pæknær Understøttelse i deres materielle Nød. Men endog det brudte Forhold bør ikke rent forsvinde af Erindringen, og selv for det ophævede Venskabs Skyld bør man gjøre Noget for sin tabte Ven²⁾.

Ogsaa om andre ethiske Forhold finde vi en Fylde af sande og fintføjte Bemærkninger. Skjøndt Kvinden efter Aristoteles's og hele Oldtidens Anskuelse er et underordnet og lavere stillet Væsen, seer han dog i Ægteskabet ikke blot et Forhold til gjensidig Hjælp under Arbeidets Deling, hvori Manden og Kvinden supplere hinanden ved deres forskellige Individualitet, og hvori Kvinden paa sit Gebet og indenfor sine Grændser ikke bør savne en vis Magt og Myndighed, men tillige et Forhold, hvori Kjærligheden hos de ædlere Naturer antager en høiere sædelig Betydning³⁾. Mod Forældre indpræntes den mest

1) Eth. Nic. IX, 11. 1171 b.

2) Eth. Nic. IX, 3. 1165 b.

3) Eth. Nic. VIII, 14. 1162 a 16.

ubegrændsede Taknemmelighed, idet der siges, at man ligesaa lidet nogensinde kan yde Forældre en Gjengjæld, der svarer til deres Fortjeneste, som Guderne ¹⁾, men at man bliver i en evig Gjæld til dem, og at man i høiere Grad er forpligtet til at hjælpe dem end sig selv ²⁾. Om Lærere udtales der, at Undervisningens Værd er inkommensurabel ved Penge, og at man ligesaa lidet kan yde dem en til deres Velgjærninger svarende Løn eller Ære som Guder eller Forældre ³⁾. Mod Ældre skal man vise Ærbødighed; Venner og Brødre skylder man aaben Frihed og Fælledskab i Alt ⁴⁾. Overhovedet ere disse Bøger rige paa træffende Bemærkninger om Taknemmelighed og Gjengjæld mod beviste Tjenester og Velgjærninger ⁵⁾ og paa humane Yttringer om den Ombu, som man bør anvende for at gavne og tjene Enhver netop paa den for ham eiendommelige og til hans særegne Tarv svarende Maade ⁶⁾,

Om den sande og falske Kjærlighed til sig selv ⁷⁾

1) Eth. Nic. VIII, 16. 1164 b 16. IX, 2. 1165 a 23—24.

2) Eth. Nic. IX, 2. 1165 a 21.

3) Eth. Nic. IX, 1. 1164 b 3.

4) Eth. Nic. IX, 2. 1165 a 27—30.

5) Slutningen af 8de og Begyndelsen af 9de Bog.

6) Eth. Nic. IX, 2. navnlig 1165 a 30.

7) Eth. Nic. IX, 8. 1168. Dette Kapitel bør man dog tage i nærmere Betragtning, inden man underskriver Zellers Dom (Geschichte der Philos. 2 Th. Pag. 523): „Die ausgeführte Lehre von den Pflichten gegen sich selbst kommt in seiner Ethik noch nicht vor; diese setzt schon eine entschiedene Vertiefung der Subjectivität in sich voraus“. Her i dette Kapitel have vi unægtelig en vel ikke detaileret, men i al sin Korthed klar og fuldstændig Lære om Pligterne mod sig selv (Du skal elske Dig selv, dit egentlige Jeg, din Aand), grundet paa en virkelig Fordybelse af Subjectiviteten i sig selv. Et

siger han, at man i Almindelighed dadler de Slette, fordi de Intet gjøre uden for deres egen Skyld, og roser de Gode, fordi de uden alt Hensyn til sig blot arbeide i Dydens Tjeneste og til deres Venners Vel; Ophævelsen af ethvert Hensyn til sig selv synes imidlertid at staae i Strid med Naturen og Erfaringen, og vi kunne derfor med Rette paastaae, at ogsaa de Gode elske sig selv, men paa en anden Maade end de Slette. *Selvkjærlige* (*φιλαυτοι*) kalder man dem, der ere grüdske paa at tilegne sig selv Størsteparten af Penge, Ære og sandselige Nydelser og saaledes adlyde deres Begjærligheder, Lidenskaber og den ufornuftige Del af deres sjælelige Natur; men med større Føie og mere Sandhed kunde man kalde dem selvkjærlige, der ere ivrige for at tilegne sig de allerstørste og skønneste Goder, de aandelige, og lade deres sande og egentlige Jeg, deres Fornuft, raade; en saadan Kjærlighed til sig selv sætter ingen Skranker for Kjærligheden til sine Medborgere og sit Fædreland; tvertimod Kjærlighed til Andre gaaer ud fra Kjærlighed til sig selv; kun den kan føle den ægte Kjærlighed til sine Medmennesker, der véd at elske sig selv i Sandhed. Denne Betragtning slutter han med disse Ord: »Om den Gode kunne vi med Sandhed sige, at han tjener sine Venner og sit Fædreland, selv om det skal koste ham Livet; thi gjærne vil han opoffre Penge, Æresposter og overhovedet alle de Goder, der ere Gjenstande for Strid blandt Menneskene, medens han forbeholder sig selv det Skjønne og Ædle. Hellere vil han nyde den ægte Glæde i en kort Tid end den matte

andet Bidrag til Læren om Pligterne mod sig selv findes i Eth. Nic. IX, 4, hvor der undersøges, hvorvidt man kan staae i et venskabeligt Forhold til sig selv.

og tomme i en lang, hellere leve skjønt og ædelt ét Aar end tilbringe mange Aar i en ligegyldig Tilværelse, hellere udøve én stor og herlig Handling end mange ubetydelige. Og dette er vel deres Lod, som opoffre Livet. De vælge sig selv et stolt Gode. Gjærne ville de opoffre timeligt Gods, for at deres Venner kunne opnaae des mere deraf. I Vennens Lod falde da Fordelene, i hans egen det Skjønne. Det største Gode tilegner han altsaa sig selv. Saaledes gaaer det ogsaa med Magt og Anseelse. Alt Sligt offerer han sine Venner; thi det er skjønt og hæderligt for ham selv. Med Rette kaldes han derfor en ædel Mand, idet han vælger Æren fremfor alt Andet. Undertiden kan det hændes, at han endog overlader Vennen Udøvelsen af ædle Handlinger, og at det er skjønnere for ham, at han bliver Aarsag i, at Vennen udfører dem, end at han udfører dem selv. Saaledes viser det sig, at den Gode i alt Hæderligt forbeholder sig den største Andel i Æren. Paa denne Maade skal man altsaa være selvkjærlig, men ikke saaledes som Mængden er det.« Denne simple og mandige Veltalenhed, der hæver det ellers saa rolige og jevne Sprog, kan ikke forfeile sin Virkning.

Paa et andet Sted ¹⁾ viser han, at Kjærlighed til Venner beroer paa de samme Momenter som Kjærligheden til sig selv, men at kun den Gode kan siges at være sin egen Ven. Kun hans Forhold til sig selv (o: den ufornuftige Sjæls Forhold til den fornuftige, Menneskets sande Væsen) bærer alle det ædle Venskabs Kjendemerker; han lever i Fred og Enighed med sig selv i al sin Attraa og Begjæring; han vil sit eget virkelige Vel og ønsker sin

1) Eth. Nic. IX, 4.

Aands, sit sande Jegs Frelse og Bevarelse; han sympathiserer med sig selv i Smerte og i Glæde og ønsker at samleve med sig selv i glædeligt Minde om det Forbigangne og freidigt Haab om det Tilkommende. De Slette derimod ere i Strid med deres eget Indre, idet deres bedre Følelse kæmper med deres onde Lyster, deres Ladhed og Feighed; de skye Samfund med sig selv og søge ofte ved Adspredelser, undertiden endog ved Selvmord at unddrage sig fra deres onde Samvittighed og Fortvivlelse; de finde Intet hos sig selv, som de kunne elske og hvorved de kunne sympathisere; de adsplittes i deres Tanker og Begjæringer og nages af fortærende Anger. Efter denne levende og klare Skildring af Sjælens gode og slette Tilstand slutter han med en i hans Stil meget usædvanlig Opfordring: »Dersom nu en saadan Tilstand er høist ulykkelig, saa bør man med al Iver undflye Lasten og bestræbe sig for at blive et godt Menneske; thi først da vil man baade komme i et venligt Forhold til sig selv og kunne blive en sand Ven af Andre.«

Sluttelig skulle vi endnu omtale et Sted, som er mærkeligt, fordi Aristoteles dér er kommen til at røbe mere Kjærlighed og Humanitet end Skarpsindighed og Konsequents i Gjennemførelsen af sin egen Lære. Stedet berører Forholdet til Slaver. Overhovedet frembyder den Aristoteliske Philosophis Stilling til Slavespørgsmaalet flere interessante Punkter. Som bekjendt, søger Aristoteles at forklare og forsvare Slaveriet. Ivrige, men mindre besindige og tænsomme Frihedsvener have bebreidet ham dette bittert, men naar vi mere alsidig overveie Sagen, kunne vi i det Høieste kun indrømme, at han i dette enkelte Spørgmaal ikke har formaaet at hæve sig over sin Samtids Betragtning af Forholdene. Derimod

kunne vi paa den anden Side baade af de ydre Forholds Magt og af hans egen Tænkningens eiendommelige Retning godtgjøre, hvor naturligt det var, at han just paa dette Punkt blev hildet i sin Tidsalders Anskuelse, og ved Siden af dette lader det sig tillige paavise, hvor meget denne Fordom og Vildfarelse stred mod hans personlige Følelse og dunklere Ahnelse af Sandheden. Oldtidens Philosopher havde endnu ikke hævet sig til Erkjendelsen af Menneskets absolute Ret og Værd som saadant. Tanken om Frihed og Sædelighed som almindelige Prædikater for den menneskelige Natur var ikke tilfulde gaaet op for dem. Disse Prædikater var for deres Bevidsthed knyttede til visse udvortes og naturlige Vilkaar, som at høre til et vist Folk, et vist Kjønn, en vis ved Fødselen bestemt Stilling i Livet. Derfor den store Forskjel mellem Hellener og Barbarer, Mænd og Kvinder, Frie og Slaver. Denne Anskuelse kunde heller ikke Aristoteles frigjøre sig for. For ham er Slaven et Væsen af en lavere Art, bestemt til at beherskes af den Frie, ligesom Barbarerne af Hellenerne, uden eget Maal for sin Tilværelse blot tjenende til Herrens Fordel¹⁾, kun et levende Redskab²⁾. Mild og human Behandling af ham indskjærpes rigtignok³⁾ men om Kjærlighed kan egentlig ikke være Tale, ligesaa lidt som om noget vir-

1) Eth. Nic. VIII, 12. 1170 b 29 τὸ γὰρ τοῦ δεσπότου συμφέρον ἐν αὐτῇ (ο: τῇ τοῦ δεσπότου ἀρχῇ) πράττεται.

2) ὁ γὰρ δοῦλος ἔμπνηχον ὄργανον Eth. Nic. VIII, 13. 1161 b 4.

3) Oec. 1, 5 Endogsaa en vis Art af moralsk Omsorg indskjærpes, forsaavidt en Slave kan være Gjenstand derfor Pol. 1, 7. 1260 b 3 φανερόν τοίνυν ἔτι τῆς τοιαύτης ἀμειγῆς αἰτίων εἶναι δεῖ τῷ δούλῳ τὸν δεσπότην.

keligt Retsforhold ¹⁾). Slaveriet er imidlertid efter Aristoteles ingenlunde en vilkaarlig Statsinstitution. Det er dybt begrundet i en Naturbestemmelse, ligesom Dyrenes Underordning under Menneskene, og ligesom der overhovedet gennem alle Naturforhold gaaer den Lov, at nogle af de Dele, der tilsammen danne en Totalitet, skulle indtage en tjenende Stilling, andre en herskende, f. Ex. Sjælen mod Legemet, Fornuften mod Begjæreevnen. Naturen har saaledes dannet en vis Klasse Mennesker til Slaver ved at tildele den en lavere og grovere sjælelig Beskaffenhed; ja selv i legemlig Henseende findes der i Naturen en Tendents til at gjøre en Adskillelse mellem Frie og Slaver, men denne Bestræbelse mislykkes ofte, fordi Naturens Bevægelse hindres ved Materiens Nødvendighed, saa at den ikke kan bringe Alt, hvad den vil, til Gyldighed ²⁾). Under den almindelige Overbevisning om Slaveriets Nødvendighed eller endog Naturmæssighed synes det dog, at Følelsen af Menneskenaturens absolute Værd, som forbyder en saadan Nedværdigelse, har gjort sig gjældende hos Enkelte. Dette see vi af et Sted i Politiken ³⁾ hvor Aristoteles siger, at Nogle ansaae Slave-

¹⁾ Eth. Nic VIII, 13. 1161 b 1 *φιλία δ' οὐκ ἔστι πρὸς τὰ ἄψυχα οὐδὲ δίκαιον, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἔππων ἢ βοῶν οὐδὲ πρὸς δοῦλον ἢ δούλος.* Eth. End. VII, 10. 1042 a 30 *αἱ δὲ τοιαῦται οὐτὲ φιλίας οὐτὲ δικαιόσυνα.* Noget anderledes i Magn. mor. II, 11. 1211 a 9 og 17. 1213 b 26.

²⁾ Polit. I, 4, 5 og 6.

³⁾ Pol. I, 3. 1253 b 20. *τοῖς δὲ παρὰ φύσιν (δοκεῖ) τὸ δεσπόζειν νόμῳ γὰρ τὸν μὲν δούλον εἶναι. τὸν δὲ ἐλεύθερον, φύσει δ' οὐθὲν διαφέρειν· διάπερ οὐδὲ δίκαιον βλάσιον γάρ.* Denne fornuftige Tanke vandt vistnok efterhaanden mere Indpas hos Folkets sunde Sands end Philosophernes Prædestinationslære. Derfor finde vi i et Fragm.

forholdet for naturstridigt og derfor uretfærdigt, grundet paa Vold og Vilkaarlighed. Ogsaa Aristoteles var ikke langt fra Sandhedens Erkjendelse. Naar han i Politiken taler om Slavernes ethiske Stilling og Vilkaar, standser han ved den Tanke, at det dog er paafaldende, om de ikke skulle kunne have Del i Dyden, da de ere Mennesker og Fornuftvæsner¹⁾. Men da han selv indsér, at en saadan Indrømmelse vilde ophæve Forskjellen mellem Frie og Slaver, drives han tilbage til Sætningen om de qualitative Forskjelligheder i Dydens Væsen, og idet han lægger al Vægten paa Differentserne i Dydens forskellige Fremtrædelsesformer, men saa godt som ophæver Enheden, tillægger han Slaven et forsvindende Minimum af ethisk Betydning²⁾. Til de Steder, hvor Aristoteles har vaklet i sin Theori og ligesom uvilkaarlig er kommen Sandheden nær, maae vi ogsaa regne det, som vi her have for Øie,³⁾ hvori han udtaler, at man ikke kan elske Slaven som saadan, men som Menneske. Til dette Resultat kan han kun komme ved en human Inkonsequents; thi efter hans Theori om Naturbestemmel-

af Komikeren Philemon (fr. XXXIX p. 411 Mein. See Fritzsche pag. 66) disse Ord :

φίσει γὰρ οὐδεὶς δοῦλος ἐγενήθη ποτέ·

ἢ δ' αὖ τύχη τὸ σῶμα κατεδουλώσατο.

1) Pol. I, 13. 1259 b 27 εἴτε γὰρ ἔστι (ἀρετὴ τις δούλου), τί διοίσοιαι τῶν ἐλευθέρων; εἴτε μὴ ἔστιν, ὄντων ἀνθρώπων καὶ λόγου κοινωνοῦντων, ἄτοπον. — — — εἰ μὲν γὰρ δεῖ ἀμφοτέροισι μετέχειν κἀλοκάγαθίας, διὰ τί τὸν μὲν ἀφχεῖν δεοὶ ἂν, τὸν δὲ ἄφχεσθαι; — — — εἰ δὲ τὸν μὲν δεῖ, τὸν δὲ μὴ, θωμαστόν κ. τ. λ.

2) Pol. I, 13. 1260 a 35 ἀρετῆς δεῖται μικρῶς (ὁ δούλος) καὶ τοσαύτης ὅπως μήτε δι' ἀκολοσίαν μήτε διὰ δειλίαν ἐλλείψῃ τῶν ἔργων.

3) Eth Nic. VIII, 13. 1161 b 5 ἢ μὲν οὖν δούλος, οὐκ ἔστι φίλια πρὸς αὐτόν, ἢ δ' ἀνθρώπος.

sen er Mennesket og Slaven congruent. Men, vil man sige, da han dog i Slaven sår Mennesket og Fornuftvæsnen, hvorfor er han da ikke kommen til det modsatte Resultat? Hvorfor har han ikke vovet at ophæve Forskjellen mellem Frihed og Slaveri, og erklæret Slaveriet, som liggende under Menneskenaturens Værdighed, for en sædelig Umulighed? Her maa vi nu først betænke, at Oldtidens hele Liv og alle Statsforhold vare knyttede til Tilværelsen af en Slavestand, og at hele den antike Frihed var bygget paa Slaveriets Grund¹⁾. Slaveriet maatte derfor naturlig fremtræde for ham som en af Livets faste og gyldige Existentser, et af Tilværelsens i Naturen begrundede Momenter. Men nu var det just den Aristoteliske Tænkningens eiendommelige Kald med stor Respekt for alle i Naturen og Historien begrundede Existentser overalt at efterspore Ideens Tilstedeværelse, overalt at paa-vise det Virkelige i de store naturlige og historiske Forhold som det Fornuftige. Dette har han, som vi ovenfor have vist, ogsaa her stræbt at gjøre, idet han fulgte sin Philosophis vante Strøm og Retning, og vi kunne vistnok ikke med Føie bebreide ham, at Phænomenet, vidt forgrenet og dybt indviklet i Samfundslivets og Statens Væsen, blev ham for mægtigt, saa at han ikke kunde gennemskue det som en falsk og uberettiget Existent. Derimod geraader det ham til Ære, at han følte det Betænkelige i den hele Sag, og naar han endogsaa lod sig forlede til mod Sædvane at begaae en Inkonsequents²⁾,

1) Hegel Phil. der Gesch. Pag. 264. Madvig Blik paa Oldtidens Statsforfatninger Pag 8.

2) Hvorledes Fortolkerne aldeles urigtig have forsøgt at befrie Aristoteles for denne Inkonsequents, derom see de oplysende Anmærkninger til Stedet i Eth. Nic VIII, 13.

kan dette neppe andet end betragtes som en uvilkaarlig Yttring af Humanitet og varm Menneskekjærlighed.

Vi have i det Foregaaende søgt at paavise, dels at Ordet *φιλία* i dette Afsnit af Ethiken ikke blot, som det i Almindelighed oversættes, betegner Venskab, et efter sin Natur meget begrændset Forhold, der, som Aristoteles selv har udsagt, kun kan finde Sted imellem Faae, men at det omfatter Kjærligheden i dens videste Udstrækning, Kjærlighed til os selv og til alle de Mennesker, der staae i nogetsomhelst Forhold til os. Vi have dernæst godtgjort, at Aristoteles i Behandlingen af dette Emne røber en mere end almindelig Varme og Interesse for Kjærlighedens sædelige Virksomhed og Værd. Dette vil upaatvivlelig lede os til at finde dette Afsnits Plads og Betydning i den hele Kreds af ethiske Undersøgelser, en Betydning, der ganske vist er høiere og mere indgribende, end man i Almindelighed antager. Vi ville indsee, at dette Afsnit ikke blot er et vigtigt, men endog et nødvendigt Parti af det Hele, og at Aristoteles umulig kunde udelade det, som for ham maatte være det Væsentligste, det egentlige Livsprincip, hvoraf alle andre Dyder og Pligter i det menneskelige Samfund hente Næring og Kraft. den Atmosfære, hvori det hele sædelige Liv aander, nemlig en sand og levende Kjærlighed til Næsten og sig selv¹⁾. Har Forfatteren end ikke klart og udtrykkelig udtalt og udviklet dette, men derimod her, som saa tidt, overladt det til Læsernes eller Tilhørernes Skarpsindighed at udfinde den dybere Sammenhæng mellem de større Partier af hans Tankeudvikling, saa har han dog upaa-

1) Om Menneskets Kjærlighed til Guderne og Gudernes til Menneskene see den følgende §.

tvivlelig været sig bevidst, at den sædelige Følelse og Trang ingenlunde er fuldelig tilfredsstillet ved de Sætninger, der i de foregaaende Bøger ere udviklede, men at der er et høiere Princip, som maa raade i det menneskelige Samfundsliv end Retfærdigheden, der i 5te Bog af Ethiken er fremstillet som Indbegrebet af Dyden, forsaavidt denne ytrer sig i Forhold til det menneskelige Selskab ¹). Denne Tanke har Aristoteles egentlig ogsaa selv udtalt, naar han i Begyndelsen af 8de Bog siger²), at hvor Kjærligheden raader, er Retfærdigheden overflødig, medens derimod de Retfærdige trænge til Kjærlighed, og at Retfærdighedens høieste Punkt bærer Kjærlighedens Præg.

§ 2.

Om Betydningen af Ordet *φιλία* i Aristoteles's Ethik.

Vi have allerede i det Foregaaende foreløbig paavist, at *φιλία* altfor udelukkende opfattes om Venskab. Vi behøve blot noget nøiere at gjennemlæse det første Kapitel i 8de Bog; vi ville da allerede her tydelig see, at der vel i Begyndelsen synes særligt at handles om Venskab, men at den samme *φιλία* umiddelbart derefter i samme Kapitel overføres paa flere Forhold, hvor Ordet ene kan betegne Kjærlighed, saa at Aristoteles allerede lige i Begyndelsen af dette Afsnit for den opmærksomme

1) Eth. Nic. V, 3. 1129 b 25 *αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη ἀρετὴ μὲν ἐστι τέλεια, ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον καὶ διὰ τοῦτο πολλὰκις κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη καὶ οὐθ' ἕσπερος οὐθ' ἑώσος οὕτω θαυμαστός, καὶ παροιμιωζόμενοι φημεν ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβ-
δην πῶς ἀρετὴ ἔνι.*

2) Eth. Nic. VIII, 1. 1155 a 26 *καὶ φίλων μὲν ὄντων οὐδὲν δεῖ δικαιοσύνης, δίκαιοι δ' ὄντες προσδέονται φιλίας, καὶ τῶν δικαίων τὸ μάλιστα φιλικὸν εἶναι δοκεῖ.*

Læser klart her antydet, i hvilket Omfang han vilde behandle den foreliggende Opgave. Ordet *φιλία* betyder altsaa *Kjærlighed*; men medens dette Ord i de nyere Sprog. naar det ikke tages i den udstrakte Bemærkelse, i sin mere begrændsede Betydning sædvanlig bruges om Forholdet mellem Mand og Kvinde, saa antog det derimod hos Grækerne, hvor dette Forhold paa Grund af den sædvanlige Anskuelse af Kvindekjønnets Betydning traadte mere i Baggrunden, den speciellere Betydning af *Venskab*, et Begreb, som fremhævedes stærkt af de Gamle og ofte gjordes til Gjenstand for deres Betragtninger¹⁾. Men fra det egentlige *Venskab* har Aristoteles i disse Bøger tillige overført det paa *visse løsere Forhold*, der kun have en ydre Lighed med det virkelige *Venskab*. Altsaa er dette Ord snart at forstaae om *Kjærlighed*, snart om *Venskab*, snart om *venskabelige Forhold* eller *Forbindelser*. Disse Begreber gennemtrænge ofte hinanden eller flyde saa umærkeligt over i hinanden, at man ikke paa hvert enkelt Sted med Bestemthed kan sondre dem eller gjengive dem med et enkelt Ord i de nyere Sprog, som have dannet særskilte Betegnelser for Begreberne *Venskab* og *Kjærlighed*. Vi ville nu i Korthed betragte disse 3 Betydninger af *φιλία*.

a) *Kjærlighed* til Guderne²⁾, mellem Forældre og

1) Amicorum paria, Aristot. Rhetor. II, 4, Platon i Lysis og Symposium, Plutarch i flere Afhandlinger, Ciceros Lælius. See Zell til Aristot. Ethik Vol. II Pag. 330.

2) Eth. Nic. VIII, 14. 1162 a 5. Et *Venskabsforhold*, hvis Betingelse er *ισότης* eller dog *ὁμοιότης*, kan naturligvis ikke finde Sted til Guderne Eth. Nic. VIII, 9. 1158 b 35 og 1159 a 7 Gud, den Ubevægede, kan ikke føle Gjenkjærlighed Eth. Eud. VII, 3. 1238 b 27. Magna Mor. II, 11. 1207 b 27—31.

Børn endog hos Dyrene¹⁾, mellem ensartede Væsner indbyrdes, endog Dyr²⁾, mellem Kongen og hans Under-saatter³⁾, mellem Mand og Kone⁴⁾, Brødre og Slægtninge⁵⁾, mellem alle Mennesker indbyrdes⁶⁾ og i alle Samfundsforhold⁷⁾. I alle disse Forhold er det Kjærlighed og ikke egentlig Venskab, hvorom Talen er.

b) *Venskab* α: et gjensidigt med indbyrdes Bevidsthed opfattet Kjærlighedsforhold⁸⁾, hvori den ethiske Vægt ligger paa den uegennyttige Hengivelse, hvormed man elsker⁹⁾. Det ægte¹⁰⁾ Venskab forudsætter Lighed i det Gode; det er begrundet paa gjensidig Agtelse, bygget paa nøie indbyrdes Kjendskab¹¹⁾ og styrkes ved Samliv¹²⁾. Kun dette Venskab er væsentligt. Parterne ere Venner κατ' αὐτούς og ikke κατὰ συμβεβηχός¹³⁾. Kun dette Venskab er varigt og ophøiet over Bagvadskelse¹⁴⁾.

c) *Venskabeligt Forhold*. Idet Aristoteles gaaer ud

1) Eth. Nic. VIII, 14. 1162 a 5. VIII, 1. 1155 a 16—19.

2) Eth. Nic. VIII, 1. 1155 a 19.

3) Eth. Nic. VIII, 13. 1161 a 11 Et Venskabsforhold til Kongen kan i Reglen ikke finde Sted formedelst Afstanden Eth. Nic. VIII 9. 1159 a 1.

4) Eth. Nic. VIII, 14. 1162 a 16 ἀνδρὶ δὲ καὶ γυναικὶ φίλα δοκεῖ κατὰ φύσιν ὑπάρχειν. Intet Venskabsforhold kan finde Sted κατὰ φύσιν Det beroer paa en προαίρεσις.

5) Eth. Nic. VIII, 14. 1162 a 9—16.

6) Eth. Nic. VIII, 1. 1155 a 21.

7) Eth. Nic. VIII, 1159 b 27. VIII, 13. 1161 b 6.

8) Eth. Nic. VIII, 2. 1155 b 33. VIII, 2. 1156 a 2.

9) Eth. Nic. VIII, 2. 1155 b 31. See ogsaa Indledningen § 1.

10) φίλα τελεῖται Eth. Nic. VIII, 4. 1156 b 7.

11) Eth. Nic. VIII, 4. 1156 b 25.

12) Eth. Nic. VIII, 6. 1157 b 18.

13) Eth. Nic. VIII, 4. 1156 b 10.

14) Eth. Nic. VIII, 4. 1156 b 17. VIII, 5. 1157 a 20.

fra den Sætning, at Mennesket elsker, hvad der er godt, nyttigt og behageligt ¹⁾, inddrager han i sin Undersøgelse visse løsere Arter af Forbindelser, som stiftes for Fordelens eller Fornøielsens Skyld. Saadanne Forbindelser ere egentlig ikke Venskaber ²⁾; de have Tilfældighedens Karakter og opløses let ³⁾. Man kunde vel spørge, med hvad Føie Forfatteren i sin ethiske Afhandling har optaget saadanne Forhold, som grundede paa Hensyn til Nytte eller Behagelighed ere uden sædelig Værd og Betydning og i deres indre Væsen Intet have tilfælleds med det virkelige Venskab. Dette Spørgsmaal har Aristoteles tildels selv besvaret, idet han bemærker, at det uægte Venskab har det tilfælleds med det ægte, at det skaffer Nytte eller Nydelse ⁴⁾. Vi kunne dertil føie, at det sande Venskabs Natur og Væsen bedst oplyses ved en Sammenstilling med saadanne Forhold, der i deres ydre Fremtræden antage Venskabets Form, i Sprogbrugen betegnes ved det samme Navn ⁵⁾ og i Virkeligheden ikke blot bære adskillige af Venskabets Kjendemerker, men vistnok ogsaa i mangehaande forskellige Blandingsforhold forbinde sig dermed og danne mere eller mindre rene S sammensætninger.

Sluttelig ville vi betragte enkelte Ord, hvis Betydning

1) Eth. Nic. VIII, 2. 1155 b 17 sqq.

2) Eth. Nic. VIII, 5. 1157 a 15.

3) Eth. Nic. VIII, 3. 1156 a 19.

4) Eth. Nic. VIII, 5. 1157 a 25. VIII, 8. 1158 b 5. Eth. Eud. VII, 2. 1236 a 25.

5) Eth. Eud. VII. 1236 b 21. τὸ μὲν οὖν ἐκείνως μόνον (ἃ: κατὰ τὴν πρώτην φιλίαν τὴν τῶν ἀγαθῶν) λέγειν τὸν φίλον βιάζεσθαι τὰ φαινομένα ἐστι, καὶ παράδοξα λέγειν ἀναγκαῖον.

grændse nær til *φιλία*, men som dog maae skjælnes derfra.

Φίλησις betegner a) den Akt at elske, medens *φιλία* betegner Tilstanden eller Forholdet ¹⁾, b) den med Sindsbevægelse, Begjæring eller Lidenskab forbundne Kjærlighed, medens *φιλία* mere er en rolig og blivende Tilstand ²⁾.

Εὐνοια, Velvillie, kan være ensidig, eller gjensidig ubevidst, *φιλία* (Venskab). forudsætter derimod gjensidig Bevidsthed ³⁾. Den kan finde Sted uden det Samliv, som Venskabet kræver ⁴⁾. Den er ikke saa virksom som *φιλία*, men indskrænker sig mest til gode Ønsker ⁵⁾. Den kan betragtes som den endnu svage Begyndelse til *φιλία* ⁶⁾.

1) Eth. Nic. VIII, 2. 1155 b 27 ἐπὶ μὲν τῇ τῶν ἀψύχων φιλήσει οὐ λέγεται φιλία. VIII, 8. 1158 b 10 og 24.

2) Naar der Eth. Nic. VIII, 7. 1157 d 28 siges, at *φιλησις* ligner en πάθος, *φιλία* en ἕξις, saa maa dette dog ikke forstaaes, som om *φιλία* var uden al πάθος. Rhet. II, 1. 1378 a 19 περὶ δ' εὐνοίας καὶ φιλίας ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη λεκτέον νῦν. I Eth. Nic. II, 4. 1105 b 22 regnes *φιλία* ligefrem blandt πάθη, og i Eth. Nic. IV, 12. 1126 b 22 siger han, at den specielle Dyd *φιλία* netop adskiller sig fra den egentlige *φιλία* derved, at den er uden πάθος og τὸ στέργειν. Sagen er altsaa, at *φιλία* ikke er uden et pathologisk Moment, men at πάθος i en ringere Grad er tilstede i *φιλία* end i *φιλησις*, som er forbunden med διάτασις og ὄρεξις. Eth. Nic. IX, 15. 1168 b 33.

3) Eth. Nic. VIII, 2. 1155 b 33 εὐνοίαν γὰρ ἐν ἀντιπεπονηθόσι φίλταν εἶναι og 1156 a 2. Eth. Nic. IX, 5. 1166 b 30 γίνεται γὰρ εὐνοία καὶ πρὸς ἀγνώτους καὶ λανθάνουσα, φίλτα δ' οὐ.

4) Eth. Nic. VIII, b 1157 b 18 οἱ δ' ἀποδεχόμενοι ἀλλήλους, μὴ συζῶντες δέ, εὐνοίας εἰσὶ καὶ μᾶλλον ἢ φίλους. VIII, 7. 1158 a 7—9. Eth. Nic. VIII, 6. 1157 b 19 οὐδὲν γὰρ οὕτως εἰσὶ φίλων ὡς τὸ συζῆν Eth. Nic. IX, 5. 1166 b 34.

5) Eth. Nic. IX, 5. 1167 a 8—10. Den er en ἄργη φίλια. Sammesteds.

6) Den er en ἀρχὴ φιλίας. Sammesteds.

Derimod har den det tilfældes dermed, at den er rolig og lidenskabsløs ¹⁾ og grundet paa Agtelse, altsaa ikke paa Hensyn til Fordel eller Fornøielse ²⁾, og kan heller ikke finde Sted med Hensyn til det Livløse ³⁾.

'Ομόνοια, Samdrægtighed i et Samfund, f. Ex. et Borgersamfund, er beslægtet med φιλία ⁴⁾. Den bestaaer ikke i at antage de samme theoretiske Meninger (ὁμοδοξία), men gaaer altid paa det Praktiske og ytrer sig i at ville det Samme om de samme Gjenstande ⁵⁾. Det er en πολιτικὴ φιλία ⁶⁾. Ligesom φιλία findes den væsentlig og varig kun blandt de Gode, hos de Slette er den af kort Varighed, idet deres egoistiske og inkonsequente Bestræbelser krydse og modsætte sig hinanden ⁷⁾.

Endelig maae vi bemærke, at der et andet Sted i den Nicomacheiske Ethik ⁸⁾ omtales en speciel ethisk Dyd, der, skjøndt efter Aristoteles's Mening ikke ganske træffende, kan benævnes φιλία. Denne kunne vi kalde Venlighed, Takt for det Rette i Omgang med Andre eller

¹⁾ Sammesteds 1166 b 33 οὐ γὰρ ἔχει διάτασιν οὐδ' ὄρεξιν (ἢ εἴνοια).

²⁾ οὐδὲ γὰρ εἴνοια ἐπὶ τούτοις γίνεται. Sammesteds 1167 a 13—19, nemlig ved det Nyttige og Behagelige.

³⁾ Magna Mor. II, 12. 1212 a 10. Eth. Eud. VII, 7. 1241 a.

⁴⁾ Eth. Nic. VIII, 1. 1155 a 24. Den er ὁμοίον τι τῇ φιλίᾳ. See ogsaa de i foregaaande Anm. anførte Steder af Magn. Mor. og Eth. Eud.

⁵⁾ Eth. Nic. IX, 6. 1167 a.

⁶⁾ Sammesteds 1167 b 2.

⁷⁾ Sammesteds 1167 b 9 τοὺς δὲ φαίλους οὐχ οἷόν τε ὁμοσεῖν πλὴν ἐπὶ μικρόν, καθάπερ καὶ φίλους εἶναι, πλεονεξίας ἐπιτημένους.

⁸⁾ Eth. Nic. IV, 12. 1126 b 19 ὄνομα δ' οὐκ ἀποδεδόται ἀντὶ τῆς, ἔστι δὲ μάλιστα φιλία. I Eth. Nic. II, 7 1108 a 28 kaldes den dog uden videre φιλία. Ligesaa i Magn. Mor. I, 32. 1193 a 20 og Eth. Eud. II, 3. 1221 a 7.

god Tone, der hverken smigrer eller krænker Andre; en Dyd, der som *μεσότης* staaer midt imellem *κολακεία*, *ἀρεσκειά*, den falske Høflighed, Lyst til at snakke efter Munden, paa den ene Side, og *δυσκολία*, *ἐχθρα*, *ἀπεχθεία*, Gnavenhed, Ufordragelighed og Plumphed paa den anden. Denne Dyd adskiller sig fra *φιλία* (Kjærlighed) derved, at den ikke berører Følelsen og Velvillien ⁵⁾.

5) Eth. Nic. IV, 12. 1126 b 22. διαφέρει δὲ τῆς φιλίας, ὅτι ἄνευ πάθους ἐστὶ καὶ τοῦ στέργειν οἷς ὁμιλεῖ.

Den lovede Oversættelse af disse Bøger tilligemed oplysende Anmærkninger maa opsættes til næste Aars Program, da Rektors Sygdom ikke har tilladt ham at tilendebringe den.

Efterretninger

om

Sorø Akademis Skole og Opdragelsesanstalt
i Skoleaaret 1857—1858

af

Skolens og Opdragelsesanstaltens Rektor.

Skolens Disciple.

Til 1ste Juni 1857 var Antallet af samtlige Disciple 182, nemlig 79 Elever og 103 skolesøgende Disciple. I Aarets Løb ere 38 ved Dimission eller af andre Grunde udgaaede af Skolen, og 29 nye optagne. Det største Antal, som til samme Tid har været samlet i Skolen, har været 182, hvoraf 56 vare Realister. De ledigblevne Elevpladser ere efterhaanden blevne besatte med skolesøgende Disciple. Skolens nuværende Disciple udgjøre til 1 Juni 1858 — 173, nemlig 77 Elever og 96 skolesøgende Disciple. Disse ere saaledes fordelte:

VII Klasse	18		
VI —	10		
V —	23	V Realklasse	18
IV —	17	IV —	13
III —	21	III —	16
II Klasse	24		
I —	13.		

Skolens Lærere.

Med Skolens Lærere er der i Løbet af dette Skoleaar foregaaet følgende Forandringer:

Under 11 Juli 1857 beskikkedes Adjunkt Assens til Sognepræst for Staby og Madum Menigheder i Ribe Stift.

Under 1 Aug. blev Adjunkt Swane beskikket til Sognepræst for Hjarmind, Lee og Hjorthede Menigheder i Viborg Stift.

Under 19 Septb. blev Musiklærer og Organist Borup beskikket til Sognepræst for Skamstrup og Frydendal Menigheder i Sjællands Stift.

Under 21 Septb. blev Cand. theol. Frimodt konstitueret til Lærer ved Skolen.

Under 28 Septb. blev Cand. theol. Nyborg konstitueret til Lærer ved Skolen.

Under 18 Decb. blev Cand. phil. P. Heise konstitueret til Lærer i Musik ved Skolen og til Organist ved Sorø Akademis Hovedkirke.

Det daglige Tilsyn i Opdragelsesanstalten har været overdraget de paa Akademibygningen boende Lærere, Adjunkt Corfixen og konst. Lærer Frimodt, den Sidste i Stedet for den fratraadte Adj. Lorentzen. De øvrige med Opdragelsesvæsenet forbundne Forretninger have, ligesom tidligere, været fordelt imellem Adjunkterne Sibbern og Liebenberg. Med 7de Klasse har Rektor ført det specielle Tilsyn. Skoleinspektionsforretningerne ere udførte af Adjunkt Lorentzen i Stedet for den fratraadte Adj. Assens.

Da Rektor i Begyndelsen af Octb. 1857 blev angrebet af en haard og langvarig Sygdom, begjerede han af Ministeriet og opnaaede under 8 Novb., at Overlærer Jør-

gensen midlertidig blev konstitueret i Rektoratet. Fra Begyndelsen af 1858 gjenvandt han efterhaanden sit Helbred saavidt, at han fra 16 Febr. kunde begynde at undervise 7de Kl. i sit Hjem og senere endog overtage sine Rektorforretninger med Undtagelse af det daglige Tilsyn paa Skolen. Under 27 Febr. blev derfor Overlærer Jørgensens Konstitution atter hævet. Imod Slutningen af Marts tvang imidlertid et fornyet Anfald af Sygdommen Rektor til at ophøre med Undervisningen og betroe Rektorforretningernes Detail i Jørgensens Hænder.

Undervisningsgjenstande, Lærebøger og læste Pensa.

Dansk.

- I Kl. To Stile om Ugen efter Diktat. Oplæsning og Analyse. Af Bojesens Gram. ere de første 31 §§ læste med Forbigaaelse af Anm. — Klassen er jevnlig examineret i de Stilene begaaede Feil. Nogle Vers ere lærte udenad.
- II Kl. har ugentlig haft tre Timer, hvori Klassen er øvet i Oplæsning og Analyse efter Bojesens Sproglære; i to andre ugentlige Timer har Klassen skrevet Stil, i det første Halvaar efter Diktat, i det sidste Gjengivelse af forelæste Fortællinger; ogsaa har Klassen undertiden faaet smaa lettere Opgaver at besvare; nogle Vers ere lærte udenad.
- III Kl. har haft to ugentlige Timer, af hvilke den ene er anvendt til Stil, dels Gjengivelse af en forelæst Fortælling, dels smaa lette Opgaver; den anden Time er anvendt til Øvelse i Oplæsning og Analyse. Bojesens Grammatik er repeteret; nogle Vers ere lærte udenad.

- III Realklasse. 2 Stile om Ugen ; disse have dels været Gjengivelse af en oplæst Fortælling, dels Opgaver af Krossings Stiløvelser. Bojesens Grammatik er repe- teret. Klassen er øvet i Oplæsning og Analyse. Hrolf Krake er læst.
- IV Kl. Til Læsning er Flors danske Læsebog benyttet. Foruden Nordens Guder, hvortil Dorphs lille Mytho- logi er gennemgaaet og lært, er Hakon Jarl og 1 af Holbergs Komedier læste. 1 Stil er skrevet ugentlig.
- IV Realklasse. Flors danske Læsebog er benyttet. Af Oehlschlægers Digterværker er oplæst Vaulundurs Saga og Aladdin, desuden nogle af hans oversatte Eventyr. Under Oplæsningen er jevnlig gjort Spørgs- maal i Analysen. 1 Stil ugentlig, dels efter Borgens Veiledning, dels over lette Opgaver af blandet Indhold.
- V Kl. Flors danske Læsebog har været benyttet. Derhos er oplæst af eller for Klassen: Brudstykker af Nials Saga efter N. M. Petersen, et lille Udvalg af Kjæmpe- viserne, Ingemanns Valdemar den Store, Oehlen- schlægers St. Hans-Aften-Spil, Grundtvigs Optrin af Kjæmpelivets Undergang i Norden og Heibergs Potte- mager Walther. I Slutningen af Aaret agtes den danske Sagnhistorie gennemgaaet efter N. M. Peter- sens Danmark i Hedenold. 1 Stil ugentlig.
- V Reakl. har havt to Timer ugentlig ; i den ene af disse er der meddelt Klassen en Udsigt over Fædrelandets Litteratur (efter Thortsen) forfra til Baggeseu inkl. ; hertil er ogsaa Flors Læsebog benyttet, og samtidig Prøver oplæste af forskjellige Forfattere. Af Digter- værker ere Oehlschlægers Aladdin og Palnatoke læste. 1 Stil er skrevet ugentlig, og Besvarelserne gennemgaaede paa Skolen.

- VI Kl. Af danske Forfattere er bleven oplæst: Holbergs Niels Klim i Baggeseens Oversættelse, forskjellige af Holbergs Epistler, Ewalds Balders Død og Lykkens Tempel, Holbergs Ulysses von Ithacia (med Fordeling af Roller), udvalgte Stykker af Baggeseens Labyrinth, Oehlenschlägers Stærkodder (med Rollefordeling) og Samsøes Dyveke, samt Brudstykker af nyere Forfattere. Den nordiske Mythologi repeteres og gennemgaaes i Aarets Slutning, 1 Stil ugentlig.
- VII Kl. En Udsigt over den danske Litteratur fra Holberg til den nyere Tid er bleven meddelt; større og mindre Stykker af forskjellige Forfattere ere oplæste. 1 Reglen 1 Stil ugentlig; et Par Gange i Aarets Løb mundtlige Foredrag.

Latin.

- III Kl. Borgens latinske Læsebog forfra indtil 6te Afsnit. Formlæren efter Madvigs kortere Bearbejdelse, 1 Reglen 3 Stile ugentlig paa Skolen.
- IV Kl. Cæsars Bellum Gallicum 1ste og 2den Bog og Sallusts Cat. cap. 1—51. Af Madvigs Grammatik det for Klassen Bestemte. 3 Stile om Ugen, hvoraf 1 Extemporalstil.
- V Kl. Cicero pro Sexto Roscio og de 4 Taler mod Catilina, Virgils Æneide 2den Bog. Af Madvigs Grammatik det for Klassen Bestemte. 3 Stile ugentlig, hvoraf i det Mindste 1 er skreven paa Skolen.
- VI Kl. Cicero de officiis 1ste Bog, Livius 2den og 5te Bog, Virgils Æneide 2den Bog. Hver Uge 2 Stile og hver anden Uge en Version. Madvigs Grammatik og Bojesens Antiquiteter ere stadig benyttede under Læsningen.

VII Kl. Horats's Oder 3die og 4de Bog, samt Ars poet., Virgils Æneide 3die og 4de Bog, Livius 5te Bog, Cicero de officiis 1ste Bog. De romerske Antiquiteter efter Bojesens Haandbog og den latinske Litteraturhistorie efter Tregders Haandbog ere gennemgaaede i Sammenhæng dog med Forbigaaelse af det mindre Vigtige. To Stile ugentlig, hver anden Uge en Version. Nogen Tid er anvendt til kursorisk Læsning især af Henrichsens Opgaver til Oversættelse. Det ældre Parti har repeteret paa Skolen en Del af det tidligere i Skolen Læste. Enkelte Afsnit af Grammatiken ere gennemgaaede.

Græsk.

IV Kl. har læst hele 1ste Del af Bergs Læsebog og af 2den Del alle Fablerne. Det Vigtigste af Formlæren er indøvet efter Tregders Grammatik.

V Kl. Xenophons Anabasis 1ste og 2den Bog samt en Del af Odysseens 6te Bog. Tregders Grammatik er stadig benyttet under Læsningen.

VI Kl. Odysseens 6te Bog, Xenophons memorabilia Socratis 2den Bog, Herodots 8de Bog. Syntaxens vigtigste Regler ere meddelte mundtlig under Læsningen. Bojesens græske Antiquiteter ere benyttede til Henvisning.

VII Kl. B. Odysseens 8de og 10de Bog, Xenophons memorabilia Socratis 2den Bog, Platos Apologia og Crito. Af det tidligere Læste er Herodots 9de Bog repeteret. Af Tregders Litteraturhistorie og Bojesens Antiquiteter ere udvalgte Partier læste. Det Vigtigste af Syntaxen er meddelt mundtlig under Læsningen.

VII Kl. A. Af Nytt er kun læst Sophokles's Oedipus Rex, men af det i Skolen tidligere Læste er det Meste repeteret, nemlig Odysseens 8de, 9de og 10de Bog, Platos Apologia Socratis og Crito, Xenophons memorabilia Socratis 1ste og 2den Bog, Herodots 6te Bog og Xenophons Anabasis 3die og 4de Bog (2 Disciple i det Sted 1ste og 2den Bog). Af Bojesens Antiquiteter og Tregders Litteraturhistorie er det Vigtigste lært i Sammenhæng. Tregders Formlære er benyttet, og det Vigtigste af Syntaxen meddelt mundtlig under Læsningen.

Hebraisk.

VII Kl. B. De første 16 Kapp. af Genesis; Formlæren efter Whittes Gram.

Tydsck.

- I Kl. har af Riises lille Læsebog læst fra Pag. 1—95. I Hjorts Grammatik er det Vigtigste af Bøiningsslæren lært tilligemed Præpositionerne. Af Tillæget bag i Bogen ere smaa Stykker lærte udenad, ligesom ogsaa Klassen stadig er øvet i Stavning.
- II Kl. Riises lille Læsebog Pag. 125—208 og Hjorts store Pag. 20—70. Formlæren efter Hjorts Grammatik (undtagen de sammensatte Verber).
- III Kl. Hjorts Læsebog Pag. 74-91; 113-22; 195-209. Formlæren efter Hjorts Grammatik. En Stil om Ugen.
- III Realkl. Hjorts Læsebog Pag. 72-132. Formlæren efter Hjorts Grammatik. 2 Stile om Ugen.
- IV Kl. Hjorts Læsebog Pag. 49-63; 146-55; 159-62; 164-83; 248-57. Formlæren og Begyndelsesgrundene

- af Syntaxen efter Hjorts Grammatik. En Stil om Ugen.
- IV Realkl. Hjorts Læsebog Pag. 134-55; 173-83; 186-94; 273-85; 291-302. Formlæren efter Hjorts Gram. og Synt. efter Wolle. 2 Stile om Ugen.
- V Kl. Hjorts Læsebog Pag. 340-61; 378-91; 415-33; i den poetiske Del Pag. 48-83. Formlæren efter Hjorts Gram. og Synt. efter Wolle. En Time om Ugen er anvendt til kursorisk Læsning eller til mundtlig Oversættelse fra Dansk til Tydsk, og ugentlig er der skrevet en Stil, hveranden Gang paa Skolen og uden Hjælpemidler.
- V Realkl. Ældste Afdeling har særskilt læst af Hjorts Læsebog Pag. 186-94; 459-68; 526-42; 564-76; yngste Afdeling Pag. 194-205; 291-302; 340-61. I Fælledskab er læst Pag. 336-40; 362-72; i den poet. Del Pag. 23-48; 109-20; 124-30. Formlæren og det Vigtigste af Syntaxen efter Hjorts Gram. Ugentlig 2 Stile, hvoraf hver 4de paa Skolen. Hver Maaned have begge Afdelinger opgivet et læst Pensum.
- VI Kl. Hjorts Læsebog Pag. 459-71; 526-42; i den poetiske Del Pag. 109-41; Goethes Götz v. Berlichingen. Formlæren efter Hjorts Grammatik og Syntaxen efter Wolle er repeteret. En Time om Ugen er anvendt til mundtlig Oversættelse fra Dansk til Tydsk; en Time hveranden Uge til kursorisk Læsning. To Stile om Ugen, hvoraf hver fjerde paa Skolen.

Fransk.

- II Kl. Borrings Læsebog for Mellemlasser Pag. 1-31. Sibberns Stiløvelser 1ste Afsnit: de ulige Numere

fra 1—17 inclusive. Abrahams's Grammatik: Artiklerne, Kjønsreglerne efter Substantivernes Bemærkelse, Kjønshøiningen, Tallet, Sammenligningsgraderne, Talordene, Hjelpeverbernes og de regelrette Verbers Konjugation.

III Kl. Borrings Læsebog for Mellemklasser: Pag. 74-90, 151-174, 185-197. Sibberns Stiløvelser 1ste Afsnit: første Halvdel af de lige Stykker 2-48, samt af 21 og 49. Abrahams's Gram.: Formlæren til de uregelrette Verber.

III Realkl. Borrings Læsebog for Mellemklasser: Pag. 74-90, 151-174, 185-197. Sibberns Stiløvelser 1ste Afsnit: første Halvdel af de lige Numere 2-48 (undt. 18) og Nr. 21. Abrahams's Gram.: Formlæren til de uregelrette Verber.

IV Kl. Borrings Etudes littéraires: Pag. 1-10, 20-46, 105-133, 228-238. Sibberns Stiløvelser første Afsnit: første Halvdel af de lige Numere 50-82. Abrahams's Gram.: Formlæren.

IV Realkl. Borrings Etudes littéraires: Pag. 1-10, 20-46, 105-133, 228-251. Sibberns Stiløvelser første Afsnit: Nr. 50 og den første Halvdel af de ulige Numere 51-83. Abrahams's Gram.: Formlæren.

V Kl. Borrings Etudes litt. (Udg. fra 1855) Pag. 20-46; 62-98; 235-249. Lebers Handbuch, den pros. Del Pag. 106-120; 150-189. Sibberns Stiløvelser 2det Afsnit de lige Nr. indtil 70 incl. (undt. 18, 36, 46, 48, 64) samt 27 og 31. Det dertil Svarende i Abrahams's Gram. En Stil ugentlig. Kursorisk Læsning

V Realkl. Borrings Etudes litt. (Udg. fra 1855) Pag. 20-46; 62-98; 210-304. Sibberns Stiløvelser 2det

Afsnit de ulige Nr. undt. 3, 17, 37. Det Tilsvarende i Abrahams's Gram. En Stil om Ugen og kursorisk Læsning.

VI Kl. Lebers Handbuch den pros. Del Pag. 106-128; 297-362; den poetiske Del Pag. 200-247; 459 til Enden. En Stil om Ugen. Grammatiken er reputeret, og mundtlig Stil er bleven øvet efter Sibberns Stiløvelser 2det og 3die Afsnit. Kursorisk Læsning.

Engelsk.

IV Reakl. Marryat: The Children of the New Forest Pag. 9-74. Mariboers Formlære. I den første Tid Øvelse i Retskrivning efter Diktat, senere 2 Stile om Ugen.

V Reakl. Dickens: David Copperfield Vol. 2, Pag. 1-140. Mariboers Formlære. Af og til kursorisk Læsning. 2 Stile om Ugen.

Religion.

I Kl. Balslevs Bibelhistorie indtil Jesu Lidelse. De 5 Parter af Catechismus og nogle Psalmer.

II Kl. Daugaards Lærebog de 4 første Kapitler; Balslevs Bibelhistorie.

III Kl. Daugaards Lærebog 5, 6, 7 og 8 Kap. Herslebs store Bibelhistorie: hele det gamle Test. med Undtagelse af 3-6 Periode; nogle Psalmer.

III Reakl. Daugaards Lærebog 5, 6, 7 og 8 Kap. Balslevs Bibelhistorie er læst og repeteret; nogle Psalmer.

IV Kl. har læst i Herslebs Bibelhistorie fra Maccabæerne indtil Apostelhistorien. Af Lærebogen 7 og 8 Kapp. Bjergprædikenen efter Testamentet og nogle Psalmer.

- IV Realkl. Daugaards Lærebog 5, 6, 7, 8 Kapp. Balslevs Bibelhistorie er læst og repeteret.
- V Kl. Herslebs Bibelhistorie i det gl. Testamente til Udsigt over Bøgerne; af det nye Testamente Christi Lidelse og Apostelhistorien. Galaterbrevet er lært udenad. Nogle Psalmer.
- VI Kl. Bibelhistorien er repeteret. Af Fogtmanns Lærebog § 32—73. Udvalgte Kapp. af 1ste Corinthierbrev er lærte udenad.
- VII Kl. B. Matthæi Evangelium Cap. 1—20 paa Græsk. Den sidste Trediepart af Troeslæren med Benyttelse af Fogtmann.
- VII Kl. A. Lukas's Evangelium paa Græsk. Den christelige Troeslære med Benyttelse af Fogtmann.

Historie og Geographi.

- I Kl. Af Nissens Danmarks Historie fra Begyndelsen til 4de Tidsrum.
Uden Afbenyttelse af Lærebog er gennemgaaet det Vigtigste af de 5 Verdensdele; Europa noget vidtløftigere.
- II Kl. *Historie.* Kofods fragmentariske Lærebog fra det romerske Keiserdømmes Historie indtil den franske Revolution 1789.
Geographi. Europa med Undtagelse af Storbritannien, Irland og de 3 sydeuropæiske Halvøer, efter Munthes Lærebog.
- III Kl. *Historie.* Den gamle Historie efter Bohrs Lærebog.
Geographi. Storbritannien og Irland, Spanien, Portugal, Italien, Tyrkiet, Grækenland, Asien og Afrika efter Munthes Lærebog.

III Realkl. *Historie*. Danmarks Historie efter Nissens „Danmarks Historie i Udtog“.

Geographi. Storbritannien og Irland, Spanien, Portugal, Italien, Tyrkiet, Grækenland og Asien efter Munthes Lærebog.

IV Kl. *Historie*. Bohrs Lærebog i Middelalderens Historie fra Begyndelsen til Tydskland efter Interregnet (Pag. 139). Allens Lærebog fra Begyndelsen til 1241.

I *Geographi* er læst efter Munthes Lærebog Asien fra Indien, Afrika, Amerika, Australien, Danmark, Norge, Sverrig og Rusland.

IV Realkl. *Historie*. Den gamle, Middelalderens og Revolutionstidsalderens (1789-1815) Historie efter Kofods fragmentariske Lærebog.

Geographi. De 4 Verdensdele udenfor Europa efter Munthes Lærebog.

V Kl. *Historie*. Efter Bohrs Historie er læst fra Opdagelserne i 15de Aarh. til 1648. Allens Historie fra 1241 til 1660.

I *Geographi* er læst efter Munthes Lærebog fra Preussen til Persien incl.

V Realkl. *Verdenshistorien* efter Kofods fragmentariske Lærebog. Nissens Danmarks Historie.

Hele *Geographien* efter Munthes Lærebog.

VI Kl. *Historie*. Af Bohrs Lærebog i den nyere Historie er læst fra 1715 (Pag. 129) til Enden. Allens Historie fra 1720 til Nutiden.

Hele *Geographien* efter Munthes Lærebog.

VII Kl. B. Den gamle Historie og Middelalderen efter Bohrs Lærebog. Af Danmarks Historie det Tilsvarende efter Allens Lærebog.

VII Kl. A. Den hele Verdenshistorie er gennemgaaet

efter Bohrs og Danmarks Historie efter Allens Lærebog.

Mathematik.

- I Kl. Flertallet af Klassen har regnet de fire Regningsarter i brudne Tal. Nogle enkelte have kun regnet med hele Tal. Mundts Apparat er benyttet.
- II Kl. Efter Mundts Apparat har Klassen gennemgaaet de fire Regningsarter i brudne Tal. Nogle enkelte have regnet med sammensatte Størrelser og Regula-detri.
- III Kl. Mundts Ledetraad ved Regneundervisningen indtil XXIII (om Kubikrodens Uddragning). Det Læste er indøvet ved praktisk Regning efter Mundts Apparat. Geometrisk Tegning en Time ugentlig.
- III Realkl. har læst Mundts Ledetraad ved Regneundervisningen indtil Kvadratrodens Uddragning inclusive.
- II Det Læste er indøvet ved praktisk Regning efter Mundts Apparat.
- IV Kl. Bogstavregning efter et trykt Manuskript. Af Jürgensens Arithmetik §§ 6, 8 og 9. Mundts Geometri indtil 2det Afsnit (om Cirklen)
- IV Realkl. Steens elementære Arithmetik indtil Nr. 50 (Division med bruden Divisor); desuden hver anden Uge en Time praktisk Regning efter Mundts Apparat. Mundts Geometri indtil 4de Kapitel (Fladeindhold). Geometrisk Tegning en Time ugentlig.
- V Kl. Jürgensens Arithmetik § 7 samt §§ 10—16. Ligninger af 2den Grad ere indøvede praktisk. Mundts Geometri fra 2det Afsnit (om Cirklen) indtil Enden.
- V Realkl. Mundts Geometri fra Nr 246-544, Jürgensens Arithmetik § 5, 6, 8, 9, samt 12-16. En skriftlig

Udarbeidelse ugentlig, og desuden ere 2-3 Timer i hver Uge anvendte til praktisk Regning og geometrisk Tegning. Den ældre Afdeling er i særskilte Timer indøvet i Løsningen af Ligninger af 2den Grad og i Anvendelsen af Logarithmer; den har endvidere læst Mundts Geometri Nr. 544-622 og repeteret hele Geometrien og Arithmetiken.

VI Kl. Jürgensens Arithmetik §§ 17 indtil 20 samt § 23. Enkelte Sætninger til Beregningen af regulære Polygoner. Ramus's Trigonometri indtil 3die Kapitel (sphærisk Trigonometri) med enkelte Forbigaaelser.

VII Kl. B. Ramus's Trigonometri Nr. 14 og 15. Mundts Stereometri. Arithmetiken, Geometrien og Trigonometrien ere repeterede.

VII Kl. A. Mundts Astronomi. Det matematiske Pensum er repeteret.

Anm. Desuden have 5te, 6te og 7de studerende Klasse A og B hver Uge havt skriftlige Opgaver til Udarbeidelse hjemme.

Physik.

IV Realkl. Ligevægtslæren efter Ørsteds mekaniske Physik til § 205, med Forbigaaelse af, hvad der forudsætter Kundskaber, som Disciplene i denne Klasse ikke kunne være i Besiddelse af.

V Realkl. Af Silfverbergs chemiske Physik Læren om Varme, Magnetisme, Elektricitet og Galvanisme. Den ældre Afdeling har i særskilte Timer læst Ørsteds mekaniske Physik § 206—12, 218—45, 252, 255, 262—65, 270—71, 274—79, 316, 324—40, 354—5, 357—71, 375—80, 402—5, 410—25; samt John-

strups chemiske Grundstoffer og repeteret hele Physiken.

VII Kl. B. Ørsteds mechaniske Physik.

VII Kl. A. Müllers chemiske Physik forfra indtil Varmelæren, 2det, 3die og 5te Afsnit af Meteorologien, og af Ørsteds mechaniske Physik fra flydende Legemers Bevægelse (289) indtil Bogens Slutning. Repetition af det tidligere Læste.

Naturhistorie.

I Kl. Mennesket, Pattedyrene og Fuglene.

II Kl. Krybdyrene og Fiskene, samt repeteret Mennesket, Pattedyrene og Fuglene.

III Kl. Fiskene, Leddyr og Bløddyr, samt Øvelse i at bestemme Planter.

III Realkl. Som III studerende Klasse.

IV Kl. Mennesket, Pattedyrene og Fuglene, samt Noget af Indledningen til Botaniken og flere Plantefamilier.

IV Realkl. Bløddyrene; repeteret Leddyrene.

i Botanik: I Del af Vaupells Lærebog samt flere Plantefamilier.

V Kl. Krybdyrene og Fiskene.

I Botanik: I og III Del af Vaupells Lærebog.

V Realkl. De Disciple, der ville underkaste sig Afgangsexamen, have læst et Omrids af Zoologi og Botanik. Den yngre Afdeling samme Pensum i Botanik, samt Hvirveldyrene.

VI Kl. Et Omrids af Zoologi og Botanik.

I, II, III, III Realkl. og IV Realkl. har benyttet Lützens mindre, IV og V Klasse sammes større Lærebog

i Zoologi. I V Realkl. og VI Klasse er benyttet Bramsens og Dreiers Lærebog. I Botanik er benyttet Plante-
rigets Naturhistorie ved Chr. Vaupell.

I *Vocalmusik* have 119 Elever og Skolesøgende, i *Instrumentalmusik* 12 Elever havt Undervisning.

I *Tegning* have de tvende nederste Klasser samt Realklasserne havt Undervisning, dels efter Fortegninger, dels efter Naturgjenstande, med stadig Opmærksomhed paa Perspektivet.

I *Gymnastik* ere i Vintermaanederne alle Klasser blevne underviste. VII, VI og V Klasse i Hugning og Exercits med Gevær, og I, II og III Klasse i Dands. I Sommermaanederne ere alle Skolens Disciple daglig øvede i Svømning, saavidt Veirliget har tilladt det.

I *Skrivning* have de fire nederste Klasser, samt Realklasserne havt Undervisning, hvorved forskellige Methoder ere anvendte for at bringe de Disciple frem, som ved deres Optagelse i Skolen især stode tilbage i Skjøn-skrivning.

S c h e m a,

der fremstiller det Antal Timer, som hvert Lærefag
har havt i hver Klasse.

	VII			VI	V	V R.			IV	IV R	III	III R	II	I	Summa
	a	b	c			a	b	ab							
Dansk	”	”	2	2	2	”	”	2	2	2	2	4	5	6	29
Latin	”	”	9	8	9	”	”	”	9	”	10	”	”	”	45
Græsk	5	5	”	4	5	”	”	”	5	”	”	”	”	”	24
Hebraisk . . .	”	3	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	3
Fransk	”	”	”	3	3	”	”	4	2	4	3	4	5	”	28
Tydsck	”	”	”	3	3	1	1	3	3	4	3	4	5	6	36
Engelsk	”	”	”	”	”	”	”	5	”	5	”	”	”	”	10
Religion . . .	2	2	”	2	2	”	”	”	2	2	2	3	2	3	22
Mathm., Regn. og geomtr. Tegn. . . .	5	5	”	4	4	2	2	4	4	5	5	6	5	6	57
Naturlære . .	4	4	”	”	”	2	2	1	”	2	”	”	”	”	15
Hist. og Geog.	4	4	”	5	4	”	”	4	4	4	5	4	5	5	48
Naturhistorie	”	”	”	3	2	1	1	2	2	3	2	3	2	2	23
Skrivning . .	”	”	”	”	”	1	1	”	1	2	2	3	3	4	17
Tegning . . .	”	”	”	”	”	1	1	1	”	1	”	3	2	2	11
Gymnastik . .	”	”	2	2	2	”	”	2	2	2	2	2	2	2	20
Summa . . .	20	23	13	36	36	8	8	28	36	36	36	36	36	36	388

Anm Gymnastiktimerne i VII Klasse ligge udenfor den egentlige Skoletid. Det Samme er Tilfældet med Sangtimerne i alle Klasser og med Undervisningen i Instrumentalmusik.

Skolens Beneficier.

Gratistpladser have iaar været tildelt 14 Elever, som saaledes have nydt fri Undervisning, Bolig, Kost, Vadsk o. s. v.

Det Müllerske Legat har været tildelt 18 Elever i Portioner paa 50 Rd. aarlig til hver.

Nedsættelse af 30 Rd. i det aarlige Elevkontingent .
160 Rd. er tilstaaet 8 Elever.

Fritagelse for Erlæggelse af Skolepenge er tilstaaet
16 skolesøgende Disciple.

Af den særlige Stipendiefond for Sorø, Frederiksborg
og Roeskilde lærde Skoler have 2 Elever og 2 skole-
søgende Disciple nydt det mellemste Stipendium eller
35 Rd. hver, 1 Elev og 1 skolesøgende Discipel det laveste
Stipendium eller 20 Rd. hver.

En Discipel har havt Andel i de ved Loven af 10
April 1855 bestemte Understøttelsesportioner for Disciple,
der fra Kolding Skole formedelst dens Nedlæggelse umid-
delbart gaae over til andre lærde Skoler. Han har oppe-
baaret 40 Rd.

Forskjellige Efterretninger.

Bibliotheket

er i Aarets Løb bleven forøget med c. 300 Bind og ud-
gjør saaledes omtrent 25,300 Bind. Af de udsondrede
Dubletter er afhændet 846 Bind, dels til andre Skoler,
dels til Antiquarer og enkelte Andre. Af den derfor ind-
komne Summa 463 Rd. 8 Sk. er anvendt til Supplering
af Ersch und Grubers Encyclopädie og andre Værker,
samt Indkjøb hos Antiquarer, 239 Rd. 83 Sk.; i Behold
223 Rd. 21 Sk. Udlaan og det specielle Tilsyn med
Bibliotheket besørger af Overlærer I. H. Bang.

Den naturhistoriske Samling

er i dette Aar bleven forøget med følgende Gjenstande:

Klasse- Nr.		Løbe- Nr.
113.	Felis leopardus. Kranie. Conradsen . .	1387.
114.	Mustela putorius. Udst. — . .	1388.
115.	Myagale moschata. Udst. — . .	1389.

Samlingen har desuden iaar modtaget en meget værdifuld Gave af Konchylier og Echinodermer samt nogle Hornkoraller fra Apotheker Riise paa St. Thomas; den specielle Fortegnelse over disse Gjenstande vil blive meddelt i Programmet for næste Skoleaar.

Det specielle Tilsyn med Samlingen føres af Adjunkt Lorenzen.

Den fysiske Samling

er i det forløbne Aar bleven forøget med:

1-2) Tvende Rotationsapparater.

3) Et Apparat til at vise Sugningen ved Vædskers Bevægelse igjennem et lodret Rør.

4) En Maalestok.

5) Et Pyrometer.

6) Et Apparat til at forklare Dampspænding.

7) Mellonis Apparat til Straalevarme-Forsøg.

8) Et Bunsens Kul-Batteri paa 6 Elementer.

9) 245 Alen overspunden Koppertraad, og

10) nogle chemiske Præparater.

Tvende Hjulværk (Nr. 198 og 283) ere reparerede. Med de meteorologiske Apparater er foretaget daglige Observationer. — Det specielle Tilsyn med Samlingen er overdraget Overlærer Johnstrup.

Disciplenes Morskabsbibliothek

er iaar forøget med 16 nye Værker; desuden er en stor Del Bøger, hvoraf en eller flere Dele manglede, blevne supplerede, og adskillige Bøger indbundne. Et nyt Bogskab er anskaffet. Udlaanet forestaaes af Adjunkt Liebenberg.

Under 16 Juni 1857 er der tilstillet Skolen fra Direktionen for Gymnastik 30 Stykker afkortede Geværer af Model 1794 med Perkussionslaas, afkortede og afrundede Bajonetter samt broncerede Piber. Herfra Skolen blev atter remitteret 25 Stykker ældre Geværer med Stenlaase.

Under 17 Aug. 1857 har Ministeriet tilladt, at A. Steens elementære Arithmetik indføres til Brug ved Undervisningen i 4de og 5te Realklasse.

Under 10 Novbr. 1857 modtog Akademiet som Gave fra Universitetet i Christiania et Exemplar i Bronze af en Æresmedaille, præget til Ære for Prof. Dr. Christoffer Hansteen ved hans 50aarige Embedsjubilæum, der feiredes den 28 Octbr. 1856.

Det Forraad af Redningsapparater, af hvilke en Del i forrige Aar var anskaffet, er i dette Aar blevet suppleret, saa at Akademiet nu besidder og holder til Disposition i forefaldende Ulykkestilfælde en Redningsbaad, to Redningsstiger med tilhørende Hager og Toug og to Etuier med Redskaber til at gjenoplive Drukne og Skindøde. Disse Apparater ere fordelte paa 2 forskjellige Steder i Nærheden af Sorø Sø.

Det i forrige Aars Program omtalte Flygelfortepiano er i dette Aar anskaffet og taget i Brug.

Ligeledes er der til Akademiets Brug anskaffet 2 nye Baade i Stedet for de ældre, der som ubrugelige vare blevne kasserede. De endnu manglende 2 Baade ventes i Løbet af Sommeren.

Den paatænkte Opførelse af et nyt Sygehus er nu saa vidt forberedt, at Bygningens Plads er bestemt, og flere Bygningsmaterialer ere anskaffede og hidbragte.

Afgangsexamen

a) fra de studerende Klasser.

Den fuldstændige Afgangsexamens 2den Del tilendebrogtes i Juli 1857 af 9 Elever og 2 skolesøgende Disciple, nemlig Frederik Vilhelm Leonor Bentzen, Søn af afg. Kapt. v Bentzen i Kjøbenhavn, Niels Christian Fridrichsen, Søn af Kammerraad Fridrichsen paa Nøbbøllegaard i Lol-land, Sophus Mads Jørgensen, Søn af Skrædermester Jørgensen i Slagelse, Emil Peter Ussing Arendrup, Søn af Stiftsphysikus Arendrup i Odense, Peter Evald Koenig, Søn af Klokker Koenig i Slagelse, Hieronymus Georg Zeuthen, Søn af Pastor Dr. Zeuthen i Sorø, (skolesøgende Discipel), Philip Julius Schou, Søn af Agent Schou i Slagelse, Frederik Zeuthen, Søn af Pastor Dr. Zeuthen i Sorø, (skolesøgende Discipel), Carl Harald Sarauw, Søn af Politimester Sarauw i St. Croix, Andreas Winding, Søn af Pastor Winding i Havreberg i Sjælland, Valdemar Bernhard Poulsen, Søn af Pastor Poulsen i Racklev i Sjælland. Til den fuldstændige Afgangsexamens 2den Del, som afholdes i Juni og Juli d. A., agte 6 Elever og 3

skolesøgende Disciple at indstille sig. Samtidig hermed ville 6 Elever og 4 skolesøgende Disciple af Skolens VI Klasse indstille sig til den fuldstændige Afgangsexamens 1ste Del for derefter at oprykkes i VII Klasse, saafremt de ved Censuren efter den afholdte Hovedexamen maatte blive erkjendte for modne til Opflytning.

b) for Realklasserne.

Afgangsexamen fra V Realklasse i Juli 1857 underkastede 5 Elever og 2 skolesøgende Disciple sig, nemlig Edvard Henckel, Søn af Tobaksfabrikør Henckel i Veile, Henrik Steffens Zeuthen, Søn af Pastor Dr. Zeuthen i Sorø, (skolesøgende Discipel), Victor Alexander Sarauw, Søn af Politimester Sarauw i St. Croix, Villiam August Langkilde, Søn af Proprietair Langkilde til Bramstrup i Fyen, (skolesøgende Discipel), Johan Frederik Schytte, Søn af Proprietair Schytte til Grøftebjerg i Fyen, Carl Ludvig Barner, Søn af Proprietair Barner til Kallundborg Ladegaard, Edvard August Johannes Zoega, Søn af Forpagter Zoega til Bødstrup i Sjælland. Efter at have bestaaet Afgangsexamen dimitteredes disse Disciple fra Skolen, forsynede med det i Bekjendtgjørelsen af 18 September 1855 forordnede Vidnesbyrd. Til Afgangsexamen, som afholdes i Juni og Juli d. A., agte 5 Elever og 4 skolesøgende Disciple at indstille sig.

Schema over Skolens Afgangsexamen og Hovedexamen i Aaret 1858.

Den skriftlige Afgangsexamen.

Onsdag den 23de Juni.

Kl. 9-1. VII Kl. Latinsk Udarbeidelse.		Kl. 4-8. VII Kl. Arithm. Udarb.
— 9-1. V Realkl. Dansk Version.		— 4-8. V Realkl. Regning.

Torsdag den 24de Juni.

Kl. 9-1. VII Kl. Dansk Stil.		Kl. 4-8. VI Kl. Tydsk Stil.
Kl. 9-1. V Realkl. Dansk Udarb.		— 4-8. V Realkl. Arithm. Opgave.

Fredag den 25de Juni.

Kl. 9-1. VII Kl. Lat. Stil.		Kl. 4-8. VII Kl. Geometr.
— 9-1. V Realkl. Geom. Opgave.		— 4-8. V Realkl. Tydsk Stil.

Løverdag den 26de Juni.

Kl. 9-1. V Realkl. Geom. Tegning.		Kl. 4-8. V Realkl. Engelsk Stil.
--------------------------------------	--	-------------------------------------

Den mundtlige Afgangsexamen.

Mandag den 12te Juli.

Kl. 8. V Realkl. Mathe- matik.		Kl. 3. V Realkl. Historie.
— 11. V Realkl. Fransk.		

Tirsdag den 13de Juli.

Kl. 8. V Realkl. Natur- historie.	Kl. 3. V Realkl. Tydsk.
— 11. V Realkl. Engelsk.	

Onsdag den 14de Juli.

Kl. 8. V Realkl. Naturlære.	Kl. 3. V Realkl. Geogra- phi.
-----------------------------	----------------------------------

Torsdag den 15de Juli.

Kl. 8. VII Kl. Naturlære.	Kl. 3. VII Kl. Latin.
	— 3. VI Kl. Fransk.

Fredag den 16de Juli.

Kl. 8. VII Kl. Religion.	Kl. 3. VII Kl. Græsk.
— 8. VI Kl. Tydsk.	— 3. VI Kl. Naturhistorie.

Løverdag den 17de Juli.

Kl. 8. VII Kl. Historie.	Kl. 3. VII Kl. Mathematik.
	— 3. VI Kl. Geographi.

Hovedexamen.

Mandag den 5te Juli.

Kl. 8-11. VII Kl. b. Dansk Stil.	Kl. 3-6. VII Kl. b. Latinsk Version.
— 8-11. V, Kl. Latinsk Stil.	— 3-6. VI Kl. Arithm Udarb.
— 8-11. V Kl. Tydsk Stil.	— 3-6. V Kl. Latinsk Stil.
— 8-11. V Realkl. b. Arithm. Udarb.	— 3-6. V Realkl. b. Tydsk Stil.

Kl. 8-11.	IV Kl. Dansk Stil.	Kl. 3-6.	IV Kl. Tydsk Stil.
— 8-11.	IV Realkl. Engelsk Stil.	— 3-6.	IV Realkl. Dansk Stil.
— 8-11.	III Kl. Latinsk Stil.	— 3-6.	III Kl. Historie.
— 8-12.	II Kl. Fransk.	— 3-6.	III Realkl. Tydsk Stil.
— 12-1.	I, II, III og III Realkl. Svømning.		

Tirsdag den 6te Juli.

Kl. 8-11.	VII Kl. b. Latinsk Stil.	Kl. 3-6.	VII Kl. b. Arithm. Udarb.
— 8-11.	VI Kl. Latinsk Version.	— 3-6.	VI Kl. Geometr. Udarb.
— 8-11.	V Kl. Dansk Stil.	— 3-7.	V Kl. Mathematik.
— 8-11.	V Realkl. b. Geom. Udarb.	— 3-6.	V Realkl. b. Dansk Stil.
— 8-11.	IV Kl. Latinsk Stil.	— 3-6.	IV Realkl. Tydsk Stil.
— 8-10 $\frac{1}{2}$.	IV Realkl. Naturhistorie.	— 3-6.	III Kl. Dansk Stil.
— 8-11.	III Kl. Tydsk Stil.	— 3-6.	III Realkl. Dansk Stil.
— 8-11.	II Kl. Dansk Stil.	— 3-6.	I Kl. Dansk Stil.
— 12-1.	IV, IV Realkl. V, V Realkl. og VI Kl. Svømning.		

Onsdag den 7de Juli.

Kl. 8-11.	VII Kl. b. Geom. Udarb.	Kl. 3-7.	IV Kl. Historie og Geographi.
— 8-11.	VI Kl. Dansk Stil.	— 3-6.	III Kl. Tydsk.

Kl. 8-12.	V Kl. Latin.	Kl. 3-5.	III Realkl. Regning.
— 8-11.	V Realkl. b. Engelsk Stil.	— 3-6.	I Kl. Dansk.
— 8-11.	IV Realkl. Fransk.		
— 8-11.	II Kl. Naturhistorie.		

Torsdag den 8de Juli.

Kl. 8-11.	VI Kl. Latin.	Kl. 3-6.	VII Kl. b. Naturlære.
— 8-11.	V Kl. Historie.		
— 8-10.	V Realkl. b. Fransk.	— 3-5.	III Kl. Regning.
— 8-11 $\frac{1}{2}$.	II Kl. Tydsk.	— 3-6.	III Realkl. Religion.
		— 3-5.	I Kl. Religion.

Fredag den 9de Juli.

Kl. 8-11.	VI Kl. Mathemat.	Kl. 3-6.	V Realkl. b. Naturlære.
— 8-11.	V Kl. Græsk.		
— 8-11.	III Realkl. Fransk.	— 3-6.	IV Kl. Mathematik.
— 8-11.	II Kl. Geographi.	— 3-6.	IV Realkl. Engelsk.
		— 3-6.	III Kl. Religion.

Lørdag den 10de Juli.

Kl. 8-11.	V Kl. Religion.	Kl. 3-6.	VII Kl. b. Græsk.
— 8-11.	IV Kl. Græsk.	— 3-6.	VI Kl. Historie.
— 8-11.	IV Realkl. Historie og Geogr.	— 3-6.	III Realkl. Naturhistorie.
— 8-11.	III Kl. Fransk.	— 3-5.	I Kl. Regning.

Mandag den 12te Juli.

Kl. 8-11.	III Kl. Geographi.	Kl. 3-5.	V Realkl. b. Engelsk.
-----------	--------------------	----------	-----------------------

Kl. 8-11.	II Kl. Religion.	Kl. 3-6.	IV Kl. Tydsk.
		— 3-6.	IV Realkl. Mathe- matik.

Tirsdag den 13de Juli.

Kl. 8-11.	VII Kl. b. Re- ligion og Hebr.	Kl. 3-5.	V Realkl. b. Na- turhistorie.
— 8-11.	V Kl. Geogr.	— 3-5.	III Realkl. Mathe- matik.
		— 3-6.	II Kl. Dansk.

Onsdag den 14de Juli.

Kl. 8-11.	IV Kl. Latin.	Kl. 3-6.	VII Kl. b. Mathe- matik.
— 8-11.	III Kl. Naturhist.		
— 8-11.	III Realkl. Tydsk.	— 3-6.	IV Realkl. Reli- gion.
		— 3-5.	I Kl. Naturhist.

Torsdag den 15de Juli.

Kl. 8-12.	V Kl. Tydsk.	Kl. 3-5.	I Kl. Tydsk.
— 8-11.	V Realkl. b. Hist. og Geogr.		

Fredag den 16de Juli.

Kl. 8-12.	V Kl. Fransk.	Kl. 3-6.	IV Kl. Religion.
— 8-11.	II Kl. Historie.		

Mandag den 19de Juli.

Kl. 8-11.	VII Kl. b. Hist.	Kl. 3-6.	V Kl. Naturhi- storie.
— 8-11.	VI Kl. Græsk.		

Kl. 8-11.	IV Kl. Fransk.		Kl. 3-6.	V Realkl. b. Tydsk.
— 8-11.	IV Realkl. Natur-		— 3-6.	III Kl. Latin.
	lære.		— 3-5.	II Kl. Regning.

Tirsdag den 20de Juli.

Kl. 8-11.	VI Kl. Religion.		Kl. 3-6.	VII Kl. b. Latin.
— 8-11.	IV Kl. Naturhist.		— 3-6.	V Realkl. b. Ma-
— 8-11.	III Kl. Mathem.			thematik.
— 8-11.	III Realkl. Hist.		— 3-6.	IV Realkl. Tydsk.
	og Geogr.		— 3-6.	I Kl. Historie og
				Geographi.

Torsdagen den 22de Juli Form. Kl. 8 foretages Omflytningen. De nye til Skolen indmeldte Disciple prøves enten Onsdagen den 21de Juli Kl. 3 Eftermiddag eller Mandagen den 23de August Kl. 8 Formiddag.

Til at overvære Examen indbydes herved ærbødigst de af Disciplenes Fædre og Foresatte samt andre Skolens Velyndere, som dertil maatte have Leilighed.

E. Bojesen.

